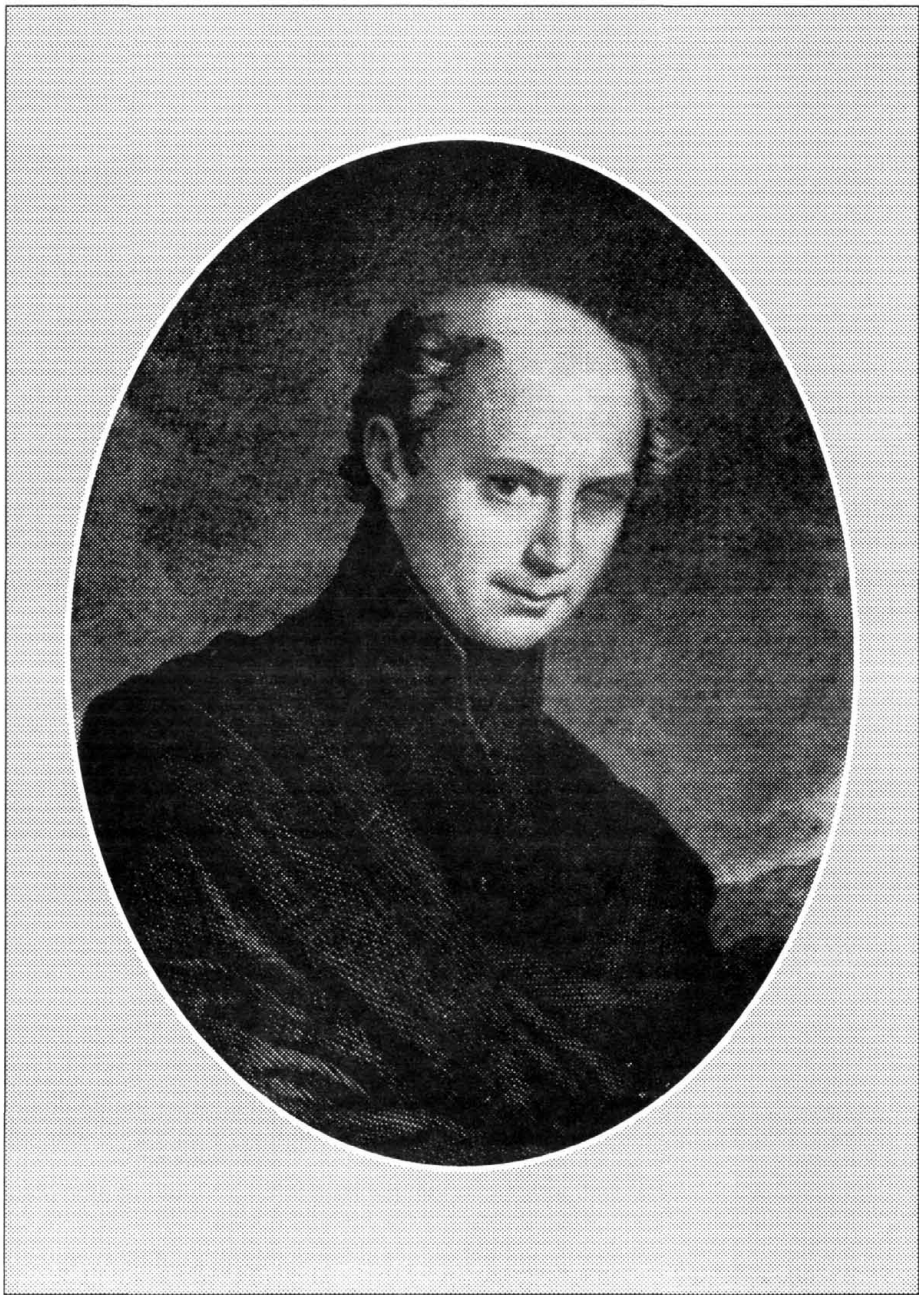

könyv
könyvtár
könyvtáros

2000
augusztus

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

9. évfolyam 8. szám

2000. augusztus

Tartalom

Könyvtárpolitika

Internet fiesta	3
Ambrus Zoltán: Fogott-e halat a könyvtári háló?.....	7

Műhelykérdések

Berke Barnabásné: Mi újság a nemzetközi szabványosításban?	11
Kastaly Beatrix: Hozzájárás a XXI. században, avagy megelőzhető-e a könyvtári anyagok (további) károsodása?	21
M. Ádám Ágnes: Az állományvédelem szolgálatában.....	30

História

Hangodi Ágnes: Könyvgyűjtési szokások a XVIII. század első negyedében Oroszországban	35
---	----

Perszonália

Horváth Tibor: Léces Károly (1929–2000)	43
--	----

Extra Hungariam

Varga Józsefné: III. Nemzetközi Könyvfesztivál. Santo Domingo, 2000	45
--	----

Könyv

Futaky László: A Kölcsey Társaság füzetei	48
--	----

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz.....	54
--	----

From the contents

Internet fiesta (3);

Zoltán Ambrus: Using the Internet in Hungarian public libraries (7);

Zsuzsanna Berke: What's the news in international standardization? (11);

Beatrix Kastaly: Access in the 21th century, or is it possible to prevent (further) deterioration of library materials? (21)

Cikkeink szerzői

M. Ádám Ágnes, az OSZK munkatársa; *Ambrus Zoltán*, az MKE elnöke, a Békés Megyei Könyvtár igazgatója; *Berke Barnabásné*, az OSZK főosztályvezetője; *Futaky László*, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Könyvtár ny. igazgatóhelyettese; *Hangodi Ágnes*, az ELTE oktatója; *Horváth Tibor*, az OPKM ny. főigazgatója; *Kastaly Beatrix*, az OSZK osztályvezetője; *Varga Józsefné*, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,

Poprády Géza, dr. Tóth Elek

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Monok István**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az ETO-Print Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Balogh Mihály**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj I évre 3000 forint. Egy szám ára 250 forint

HU-ISSN 1216-6804

Internet fiesta

A fenti címmel rendezett konferenciát az „Internet fiesta a könyvtárakban” elnevezésű szervezet 2000. június 20-án az Országos Széchényi Könyvtárban. A rendezvény több szempontból is rejtélyesnek tűnhet(ett) a háttérinformációkkal kevésbé felszerelkezetteknek. Mert azt, hogy mit jelent a fiesta szó (spanyol szó, népünnepélyt jelent), ha máshonnan nem, a talán legjobb Hemingway-regényből (a címe is Fiesta) mindenki tudja, ám mit keres e szó az internet mellett, miféle szervezet az „Internet fiesta a könyvtárakban”, miért, mi okból, milyen céllal szerveződött meg ez a rendezvény, bizony még a megjelentek közt is vita tárgya volt. Ám nem sokáig maradt rejtély a dolog. *Dr. Bakonyi Péter*, a Magyar Internet Társaság elnöke, a konferencia napján már az Országos Könyvtári Kuratóriumnak is a kultuszminiszter által kinevezett elnöke (ld. a 3K júliusi számát!), az Internet fiesta most bemutatandó rendezvényének is elnöke rövidesen tiszta vizet öntött a pohárba. Elmondotta, hogy a kilencvenes évek végére Európa, az Európai Unió számára világossá vált: a világméretű versenyben Európa veszíteni fog, ha az elektronikai infrastruktúra terén lemarad az Egyesült Államok mögött. Sürgős szükség hát lépni, és az EU lépett is. Többek között azzal, hogy igen széles körű mozgalmat indított „Információs társadalmat mindenkinek” címmel–jelszóval. Ennek a mozgalomnak – természetesen – szerves része az internet népszerűsítése. Az EU-ba törekvő magyarság számára nem lehetett kérdés, hogy e mozgalomhoz csatlakozni kell, abban részt kell venni. A Magyar Internet Társaság, a megfelelő szakmai szervezetek azt határozták el, hogy – többek közt – az idei, a 2000. évet az internet évének nyilvánítják – Magyarországon is. E kezdeményezéshez huszonnégy szervezet csatlakozott, köztük két könyvtár is (a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár). Természetes volt az is, hogy – ha már 2000 az „Internet éve Magyarországon”, úgy nálunk is meg lehet, meg kell szervezni a nyugaton nagy sikereket elért internet fiestákat. (Olaszországban tavaly több mint ötszáz szervezet, intézmény rendezett fiestát, az internetet népszerűsítő, a tömegekhez közelítő rendezvényt, rendezvénysorozatot). A fiesták immáron hagyományteremtően indító hónapjában, márciusban hazánkban is beindult az internet népünnepélyek sorozata. A most bemutatandó rendezvény ezek sorába illeszkedett, és azokhoz fordult, akik/amelyek az internetet leginkább „teríthetik” széles rétegek számára, a könyvtárakhoz. Az volt a cél, hogy minél több könyvtár népszerűsítse az internetet, juttassa el mindazokhoz, akikhez hozzáfér. Mert azt igen jól tudták/tudják a szervezők, hogy a könyvtárak – ebben a vonatkozásban is – kulcshelyzetben vannak. A tudományos kutatás, a közigazgatás, az üzleti világ, a kormányzati szféra (stb.) jól ellátott internethozzáféréssel (az egyik előadó, *Nagy Miklós*, a NIIIF igazgatója [Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program] éppen nem túlzott, amikor azt mondta, hogy jelenleg nemcsak a régió messze legjobb internethelyzetű, -ellátottságú országa Magyarország, de egy szinten áll Angliával és Hollandiával). Ám ez az ellátottság éppen nem jellemző a háztartásokra, a magánszemélyekre. Ők szinte

szégyenletesen alacsony szinten, százalékkal részesednek az internet áldásaiban. Ám ők is eljuthatnak a hálóra, ha... Igen, ha ezt a könyvtárak lehetővé teszik számukra. Tehetik, hiszen a magyar könyvtárak meglehetősen jól ellátottak internet-hozzáféréssel, és elérnek, elérhetnek a lakosság széles rétegeihez. A rendezvény tehát azért fordult a könyvtárakhoz, könyvtárosokhoz, hogy tegyék ezt, minél többen, minél intenzívebben. A konferencia tehát bemutatkozás is volt (bemutakoztak a jelenlévők, a könyvtárosok számára az informatikai kormánybiztosság, a Magyar Internet Társaság, a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program, a Soros Alapítvány, stb.), beszámoló is az internethelyzetről (a fentiekén túl szólt a tervekről, eredményekről, stratégiai célokról és fejlesztési elképzelésekről a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Könyvtári Osztályát képviselő *dr. Tóth Elek* tanácsos úr), és persze kedvcsináló, toborzó rendezvény is volt, amelyen az internetet eddig tán legjobban, legintenzívebben népszerűsítő könyvtár, a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár igazgatója, *Ramháb Mária* szólt „élenjáró” tapasztalatairól, mutatta be saját és kollégái internetötleteit, *dr. Tószegi Zsuzsanna*, a Neumann János Digitális Könyvtár igazgatója pedig az „Internet fiesta programban” résztvevő könyvtárak számára kiírt versenyfelhívást olvasta fel (a versenyfelhívás teljes szövege cikkünk után olvasható).

Kiemelt érdeklődéssel hallgatták meg a résztvevők *Ambrus Zoltán*, az MKE elnöke, a Békéscsabai Megyei Könyvtár igazgatója ritka szellemességű előadását: *Fogott-e halat a könyvtári háló?* (Az előadást a 3K e számában találhatják meg az olvasók.)

Dr. Tóth Elek arról szólt, hogy mi történt azzal a fejlesztési koncepcióval, amit 1998-ban három évre hirdetett meg a minisztérium Könyvtári Osztálya, amely tehát az idén ér célba. A fejlesztési koncepció a Közgyűteményi Főosztályon készült, terveket, akcióikat erre építették a Könyvtári Osztály munkatársai. Az elvi alapokra nézvést is, a források biztosítása terén is az 1997-es törvény volt a bázis, ez tette lehetővé – többek közt – a tematikai fejlesztéseket. Egy másik irányt képviselt az Országos Dokumentumellátási Rendszer kialakítása. Mindehhez a politika nyújtott lehetőségeket, a politika preferálta az információhoz való hozzájutást. Az osztály előtt olyan közgyűteményi hálózat képe lebegett, amelynek minden tagjából elérhető az összes többiek, az összes többiekben keletkezett információk, a másik cél pedig (ez az ODR szintje) az volt, hogy a felhasználók a nyilvános könyvtári rendszerben bármely dokumentumhoz hozzájuthassanak, amelyre, amelyekre szükségük van. E célok elérése érdekében működött együtt szorosan az osztály a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programmal, így vált biztosítottá a közgyűtemények hálóra való csatlakozása. Az ODR működése is szorosan összefügg természetesen a technikai fejlesztéssel, fejlődéssel. És persze idevonható/vonandó a tartalomipar kérdésköre is. Ki kell jelölni azokat a dokumentumokat, amelyeket digitalizálni és hálózaton szolgáltatni kell. Hogy mindez a lehető legszorosabb együttműködést, méghozzá a többszálú–többszintű együttműködést feltételezi, több mint természetes. A pályázatok, a pályázati kiírások mindenkor preferálták is az együttműködési projekteket. Az osztály számára rendelkezésre álló források miatt persze a fejlesztéseknek szakaszosan kellett megvalósulnia. Az első évben a minisztérium az országos intézményeket, egyetemi és szakkönyvtárakat preferálta, a második évben nyitottak a városi könyvtárak felé, a harmadik év lett volna a közösségi könyvtáraké. Idén egy ún. esélyegyenlőség-növelő pályázat kiírására került

sor, ez kifejezetten a községi könyvtárakat célozza. Hogy több mint négyszáz pályázat érkezett be, fényes jele annak, milyen nagy szükség volt rá, mennyire és mennyien várták már ezt. (Ez a pályázat természetesen független volt a telematikai fejlesztéstől.)

A fejlesztési koncepcióban megfogalmazott célokat, mondotta dr. Tóth Elek, ha nem is egészen a végső szintig, de megvalósították. Létrejött tehát az a biztos alap, amelyre az elkövetkezendő években építeni lehet és kell. 2001-től egy új, öt éves fejlesztési koncepció indul útjára, amelynek révén nemcsak az eddig megvalósított szint megtartása biztosítható, de jelentős továbblépések is történnek. Adatbázisok, katalógusok (stb.) sokasága kerül majd az internetre, belátható időn belül elérhető, hogy a városi és jelentősebb nagyközségi könyvtárak bekapcsolódjanak a hálózatba. Tovább fog bővülni a felsőoktatási és az országos szakkönyvtárak hálózati elérhetősége. A megyei és az egyetemi könyvtárak (miután saját területükön kidolgozták saját stratégiai céljait és fejlesztési koncepcióikat) szorosan együtt fognak működni a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programmal. Ami a tartalomipart illeti, máris öröndetes fejlemény, hogy a Magyar Elektronikus Könyvtár, amely sokáig intézményi háttér nélkül működött, immáron helyet kapott az OSZK-ban és megalakult mintegy „mögéje”, a Magyar Elektronikus Könyvtár Egyesület is. És kiemelt feladatai vannak természetesen a Neumann-háznak is. Szólt még dr. Tóth Elek a közös katalogizálásról is, amelynek fejlesztése nélkülözhetetlen már csak az ODR szempontjából is. E nagyszabású fejlesztési elképzelések persze kapcsolódnak európai projektekhez is, már most is, de a közeljövőben még sokkal inkább.

Néhány igen fontos és érdekes adat birtokába is juthattak a konferencia résztvevői. Nagy Miklós elmondotta, hogy 1999 decemberében 190 országban több mint 200 millió ember használta az internetet, és mivel az éves növekedés durván száz százalékos, 2000 végére ez a szám 4–500 millió lesz. 2000 januárjában 80 millió számítógép volt bekapcsolva szerte a világban. Ezekhez az adatokhoz (és az itt fel nem sorolt továbbiakhoz) *Egyházi Tiborné dr.* (a Veszprémi Egyetemi Könyvtár igazgatója, az IKSZ alelnöke) is fűzött néhány ínycsiklandozót. Persze megjegyezve azt, hogy a statisztika fölöttébb megbízhatatlan diszciplína. Kedves öniróniával elárulta, hogy soha még pontosan nem volt megállapítható, az ő egyetemükön hány hallgató is van. Adatai tehát mutatis mutandis értendőek. Az is, hogy jelenleg 356 könyvtár érhető el a hálózaton, ezek kilencvennyolc százalékának van honlapja, huszonöt százalékának webes katalógusa. Sorjázta az adatokat és a százalékokat Egyházi Tiborné dr., ám a legnagyobb tapsot akkor kapta, amikor megkockáztatta annak kijelentését, hogy az új, falak nélküli, digitális könyvtárnak mégiscsak vannak falai, műszaki, gazdasági, társadalmi, nem utolsó sorban jogi falai, határai.

Ramháb Mária a kecskeméti könyvtár INFOTÉK-ájáról szólt. Arról, hogy az internethasználat (amely Kecskeméten ingyenes a könyvtári tagok számára) hogyan függ össze a tájékoztatással, hogy a Katona József Megyei Könyvtár földszinti (éppen nem véletlenül itt helyezkedik el) részlege miként egyesíti az elektronikus, a klasszikus és a modern tájékoztatási műfajokat, eszközöket, hozzáféréseket. Persze nem általános, mindenre kiterjedő tájékoztatásról van (itt) szó. A kiemelt területek és elvek az aktualitásuk miatt érdekesek és a gyors keresési lehetőséget biztosítók. De szól arról is az igazgatónő, hogy miként csalogathatók – kicsik és nagyok – az internethez, hogyan taníthatók meg rá a vonakodóbbak is (pl. úgy,

hogy családi internetezés kapcsán a gyerekek mondottakat, mutatottakat a szülők – mintegy obligón kívül – is „beveszik”), milyen akciók, „tömegrendezvények”, játékok tehetik vonzóbbá az internetet (internózi-játék illetve vetélkedő).

Az *Internet fiesta* rendezvényként, konferenciaként is fölöttébb érdekes, informatív, nagyszabású volt. Igazi célját is nyilván elérte, hisz – biztosak lehetünk benne – versenyfelhívására könyvtárak sokasága jelentkezett, az internet népszerűsítése könyvtári vonalon – ebben is biztosak lehetünk – gőzerővel megindult. Hála érte a szervezőknek, a rendezőknek, az előadóknak és persze a házigazdáknak is. (VK)

Versenyfelhívás

„Az Internet fiesta a könyvtárakban” szervezőbizottsága versenyfelhívással fordul a rendezvénysorozatba bekapcsolódni szándékozó könyvtárakhoz. A versenyt az alábbi öt kategóriában hirdetjük meg:

1. A legtöbb internetfelhasználó

(A beiratkozott olvasók létszámához viszonyított százalékarányban kérjük hitelesen dokumentálva megadni, hányan használják rendszeresen az internetet. Rendszeres felhasználónak minősül, aki havonta legalább kétszer a könyvtárban igénybe veszi a hálozati hozzáférést.)

2. A felnőtt lakosság képzése az „új írástudásra”

(Ebben a kategóriában az nyer, aki – szintén a beiratkozott olvasók számához viszonyítva – a legtöbb felnőtt korú olvasó számára nyújt szervezett formában számítógéphasználati, az internet lekérdezését is oktató továbbképzést. A tanfolyami képzést tartatják a könyvtárosok, egyetemi hallgatók, önkéntesek, de azt is figyelembe vesszük, ha a könyvtár a számítástechnikai eszközeit távoktatási célra bocsátja a felnőtt korú olvasók rendelkezésére. A felnőttoktatásban résztvevők számát igazolni kell.)

3. A legszínvonalasabb és a legtöbb rendezvényt tartó könyvtár

(A két feltételnek együtt kell érvényesülnie, tehát minél több ötletet, minél érdekesebb programokat várunk; a rendezvényeknek a nemzetközi Internet fiesta programokhoz kell kötődniük. A versenyre nevezőktől kérjük a rendezvények témáját, a résztvevők számát, a felhasználói visszajelzéseket, a médiabeli visszhangot rögzíteni.)

4. A legjobb könyvtári honlap

5. A legjobban használható könyvtári adatbázis

(A 4–5. pontra nevezők teljesítményének értékelésére felhasználókat kérünk fel.)

A versenyen bármely könyvtár részt vehet, egy intézmény több kategóriában is nevezhet. *Nevezési határidő:* folyamatosan, de legkésőbb **2001. január 31-éig.**

Eredményhirdetés: az Internet fiesta zárórendezvényén, 2001 márciusában. A díjakat (értékes hardver-, szoftver-, és telekommunikációs eszközök) szponzori támogatásokból fedezzük.

(Csatlakozni természetesen a Neumann-ház weblapján lehet.)

Fogott-e halat a könyvtári háló?

Kerítő halászat

Már amikor megfogalmaztam a címet, rájöttem, olyan vizekre evezek, ahová gyakorlott halászok is csak révkalauzzal merészkednek. Meg egyáltalán milyen háló, miért éppen könyvtári, és milyen halat is kellene itt kifogni? Persze önkéntelenül is előjönnek a mondások: „Él, mint hal a vízben”, „Néz, mint csuka a hálóban”, meg persze a súlyosabbak: „A zavarosban halászik”, meg „Fejétől bűzlik a hal”. Hát ezek után legyen mersze az embernek számba venni, mi az, ami eredményként jelentkezik a magyar könyvtárakban az internet megjelenése, elterjedése, használata által.

Az önmagában objektív tény, hogy ez a technika mikor jelent meg. A 80-as évek vége, a 90-es évek eleje bizony az az időszak, amikor a társadalom szemében éppen végletesen leértékelődnek a közösségi intézmények. Nem azt nyújtják, nem akkor, nem abban a minőségben, mint amikor és ahogyan a polgár szeretné. Gyors és biztos válaszok kellenek arra, hogy hogyan újíthatja meg önmagát, hogyan teheti önmagát értékesebbé, és milyen megváltozott érdek- és értékrendszerekhez igazítsa önmagát. Mi a saját, könyvtárosi, magánemberi helyzetünkre ugyanígy kínlódtuk ki a megoldást, és – talán sajnos – mi sem a klasszikus irodalomban kerestük a válaszokat. A közösségi intézmények térvesztése miatt is került volna el a könyvtárakat, habár ahhoz, hogy így visszatekintve nem is tűnik/tűnhet olyan súlyosnak esetünkben, jó néhány szerencsés egybe esés is kellett!

Az egyik mindenképpen ennek az új *technikának?*, *médiának?*, *technológiának?*, *kommunikációs eszköznek?*, *közösségképző erőnek?* a megjelenése volt. Hogy miért tudott jól reagálni erre a kihívásra a könyvtár, az természetesen a hagyományos szerepkörében és a hagyományos technológiájában keresendő elsősorban:

- Nagy és viszonylag jól feltárt információs vagyonnal rendelkezett.
- Széles körű társadalmi beágyazottsággal, jól érzékelt és közvetítette a társadalom megváltozott érdekeit.
- Ismerte a kultúrákövetítés eszközrendszerét.

Ez azonban önmagában, mint oly sok esetben látjuk, nem elegendő, kell részben kényszerülés (persze nem adminisztratívra gondolok), és kell belátás.

Rekesztő halászat

A jókor érkező új eszköz, sok más mellett, felerősítette az **alkalmazkodó képességet**. Talán nevezzük **első fogásnak!** Éljenjárom technológia egy konzervatív intézményben? Természetesen nem erről beszélhetünk! Minden esetre a közösség, a használó, mondjuk hagyományosan olvasónak, meglepetten tapasztalta, de annál nagyobb erővel követelte széles körű használatát. Másként lehetett reagálni az elvá-

rásokra, másként lehet tájékozódni és tájékoztatni, talán más, nem várt válaszokat is lehet adni. Tehát kapott egy lehetőséget a könyvtár arra, hogy a világ ne suhanjon el mellettünk! Mennyivel másabb szolgáltatás az, ha egy szokványos kérdésre, hogy „Megvan Önöknél .....?”, nem azt válaszolja a könyvtáros, hogy igen vagy azt, hogy nem, vagy igen is meg nem is, hanem rendelkezésre bocsátja. Igazából az már nem is érdekes, hogy kié a könyv?

Emelő halászat

Az igazi eredmény véleményem szerint az, hogy nem pusztán alkalmazkodott a szakma, hanem **megújult**, és ez a **második** hal a kosárban! Hiszen erre a technológiára építve új szolgáltatások és új szolgáltatási minőségek tucatjai jöttek létre. Ma a mindennapi gyakorlat része a vállalkozói, a közhasznú, az európai, a turisztikai, pályázati, regionális együttműködési stb. információs szolgáltatás, az infotékák, információs sarkok, internet klubok, hagyományos és WEB-es szerkesztőségek jelenléte a könyvtári rendszer szinte minden pontján és környezetében, mondhatni befolyási övezetében. Ennek már bizony egyértelműen alapja az internet, tehát a könyvtár új szolgáltatási struktúrát hozott létre. Más válaszokat fogalmazott meg, mint korábban: nyitottabbá vált, új partneri, kapcsolati lehetőségei jöttek létre.

Megint vissza kell térnem azonban ahhoz, hogy ennek a szolgáltatás-megújulásnak is alapja a hagyományosnak tekinthető szakmai elkötelezettség, a meglévő források, dokumentumok, közvetítési technológiák ismerete. Nem passzív technikai megújulás volt ez, hanem *a folyamatok mélyreható megváltozása*. Együtt járt a hagyományos funkciók felfrissülésével is. A katalógusok konverziója igazából attól válik nagy jelentőségűvé, hogy az internet segítségével távolról elérhető. Így már valóban csökken annak jelentősége, hogy ki hol él. Ha ehhez az társul, hogy e-mailel kérhetem a könyv rezerválását, hogy távolról megnézhetem az ún. olvasói állapotot, akkor itt közvetlen előnye származik az olvasónak is. Megkérdeztem a kollégáimat: már alig-alig továbbítunk hagyományos módon könyvtárközi kérést, kapni azonban döntően így kapunk. De csak az internet teremtette meg annak lehetőségét, hogy új típusú, vertikális és horizontális együttműködések jöjjenek létre, hogy ODR-ről, MOKKÁ-ról, Közelkatról, MEK-ről lehessen beszélni. És ez bizony már nagyon más minőség! Megnöveli ez a centrális szervezetek, szerveződések szerepét, szakmai kötelezettségét is. Alapjává, integrálójává válik a hálózati kapcsolatoknak.

Hatást gyakorol ez a nyitottság sok vonatkozásban: ma bárhol, bármikor „ellenőr” érkezik, egy kattintás, és tudja, mit ér az adott könyvtár. Ha rendszeresen „karban tartják” az adatbázist, ám kétéves adatok szerepelnek a honlapon, miközben a pályázatban azt írják, állományuk közel teljessége elérhető interneten keresztül is, bizony gyanakodni kell!

Állító halászat

Véleményem szerint a háló jótékony hatást gyakorolt – és én ezt **harmadik** nyereségnek gondolom – a **könyvtárak szervezeti struktúrájára**. Nem lehetett az új szerepeket a hagyományos rendbe illeszteni, tehát új szervezeti egységeket

hoztak létre, és nem lehetett a feladatokat hagyományos kapcsolati rendszerben végezni, ezért új munkaszervezési eljárásokat honosítottak meg. Gyakorivá vált a könyvtárak közötti munkamegosztás internetes támogatása, pontosabban e közös munkának az internetre alapozása.

Lehet-e összefüggést találni a korszerű technológia, valamint a marketing- és menedzsment-gondolkodás könyvtári terjedése között? Feltétlenül:

- egyre egyértelműbben látszik, hogy e sokféle rendszer, sokféle technológia és kapcsolati rendszer nem tartható kézben, nem látható át hagyományos vezetési, irányítási eljárásokkal;
- különösen igaz ez a hatékonyságra és a minőségre, minőségbiztosításra.

Ez utóbbi könyvtári megjelenésének alapkritériuma a standardizálás és így az összehasonlíthatóság biztosítása. Ma ez kulcskérdés a magyar könyvtárügyben. Ebben a háló, a széles körű, egyidejű, strukturált kapcsolat komoly segítséget jelent.

Tapogató halászat

A halászat eredménye nem csak a hálótól függ! Befolyásolja a víz minősége: apad vagy árad, tiszta vagy zavaros; az időjárás: esik vagy nem, és ha fúj, akkor merről? De még fentebb a Hold meg a Nap állása is. De leginkább a halász tudása!

Nagyon jelentősnek érzem én a **könyvtárosképzésre, továbbképzésre, önképzésre gyakorolt NET-es hatást**. Talán a legnagyobb eredmény: itt egy szakma összessége, még ha különböző szinten is, *de megtanult, hasznosít, továbbgondol egy teljesen új tudást*. Nehezen mondható olyan könyvtárosi munkakör vagy feladat, mely ha nem is követeli meg az internet használatát, de azzal a munka ne volna eredményesebbé, biztosabbá, biztonságosabbá tehető. Ma az állománygyarapítók és a szakozók ugyanolyan rutinszerűen használják a netet, mint a tájékoztatók, az információs pultok munkatársai. Érdekes volt figyelemmel kísérni a pályázatokban az internetes ismeretek és tájékozottság változását, ahogy a kezdeti bizonytalan nagyotmondás, megalapozott, teljesíthető realitássá vált. Ma nem elegendő internet alapozó tanfolyamokat hirdetni, WEB-lap szerkesztést oktatni, sokkal magasabb szintű, speciális és felhasználható tudást nyújtó tanfolyamok iránt van igény. Remélhetőleg hatást gyakorol a net rendszeres használata a könyvtárosok nyelvtudására is. Nem egyszerűen a weben való barangolás, a parancsok ismerete fontos, hanem itt és már most a nemzetközi, főleg EU-s könyvtári együttműködésekben venni hasznát ennek.

Hurokvető halászat

Ez pedig az ötödik, igen fontos következmény és adottság: itt kérem az internet lehetőségére építve már most **nemzetközi együttműködések, közös projektek** jönnek létre, az unió keretprogramokat hirdet, igen jelentős szerepet szánva a könyvtárak által betöltött információs funkciónak. Ha ebbe a magyar könyvtárak derékhadá nem tud bekapcsolódni, ha viszonylag széles szakmai közeg nem sajátítja el ennek nyelvi, eljárási, menedzselési tudását, nagyon nehéz helyzetbe kerülhetünk, mert forrásoktól zárjuk el és közösségekből zárjuk ki magunkat. Ezért

támogat minden, együttműködésre irányuló kezdeményezést a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, együttműködve a többi szakmai szervezettel. Most a Publicát és a magyar–holland használói szokások változását vizsgáló projektet említhetem.

Kereső halászat

Az egyik nagy, egyelőre inkább esélye, mint gyakorlata a magyar könyvtárügynek az **új képzési filozófiák** – mint az „egész életen át tartó tanulás” – és Magyarországon szinte **új képzési eljárások** – mint a távoktatás – **intenzív könyvtári segítése**. Ennek lehetőségét is jelentős mértékben ez a technológia teremtette meg. A könyvtár alkalmas, alkalmassá tehető arra, hogy folyamatos és intenzív kapcsolatot tartson a képzésben résztvevővel, közvetítő szerepet vállaljon közte és a képző intézmény között, tananyagokat, tanulási tudást, technikai hátteret biztosítson az egyéni tanuláshoz. Ehhez természetesen megint csak speciális szakembereket kell képeznünk, akik jól ismerik az oktatástechnológiát.

Nem hagyhatom említés nélkül a könyvtárosok internetre alapozott továbbképzését sem. Nagyon bizakodó vagyok, hogy ennek az ügynek új lendületet ad a kötelező továbbképzés beindulása, mert abban reménykedem, hogy nagyon fontos képzések juthatnak el széles körhöz.

Szigonyos halászat

Mint gyakorló horgász tudom: a fogási eredménynaplóba a kiscbb halakat is be kell írni, és persze fogni élvezet, meg felhasználni is jó: a körösi halászlének például a keszegek, törpeharcsák adják az alapját! Valami hasonló, látszólag provinciális ügy a könyvtárak közti szakmai célú kommunikáció felgyorsulása, kiterjedése, levelező listák létrehozása, működése. Nem egyszerűen a telefon vagy a levél felváltásáról van szó a mi esetünkben sem! Olyan, nem mindig formalizált együttműködő, információ-átadó körök jöttek létre, melyek éppen gyorsaságukkal, aktivitásukkal, nemzetközi vonatkozásaikkal válnak a szakma frissítőivé. Akár a Katalistra, akár a Textliblistre vagy más, főleg szoftverek használatához kötődő listára gondolok, a hatékonyság az első minősítő.

Természetesen megemlíthető, hogy ma már az egyesület szervezeti életének is jelentős tere az internet. Több szakmai és területi szervezetnek és persze, magának az egyesületnek is van honlapja, frissítjük is, a Hírlevelet is olvashatják rajta.

Tisztelt Kollégák! Ha aktualizáljuk az eléggé elkoptatott és főleg a gyarmati sorban, sorsban élőkre alkalmazott mondást a hallal és a halászattal kapcsolatban, én megkockázatom: az utóbbi 10 évben elég jól megtanultunk halászni, és némi szakmai ráatartással még azt is hozzátehetem: közben a társadalom, az olvasóink igen nagy tömege tette ugyanezt a mi intézményeinkben, a mi szolgáltatásainkon keresztül, esetenként a mi segítségünkkel. Szerintem ez a legnagyobb „hal”, mert általa a mi könyvtáraink elfogadottsága, presztízse, teljesítőképesége növekedett.

Ambrus Zoltán

Mi újság a nemzetközi szabványosításban?

Az **ISO/TC 46** (International Organisation for Standardisation Technical Committee 46 Information and Documentation = Nemzetközi Szabványosítási Szervezet 46. Műszaki Bizottsága, Információ és Dokumentáció) (a továbbiakban TC 46) 2000. május 8–12-ig tartotta éves munkaértekezletét. A különböző albizottságok (Subcommittees, a továbbiakban: SC) párhuzamosan tartott ülései miatt csak a keddi (2000. május 9.) megnyitó ülésen, valamint az SC 9 szerdai (2000. május 10.) egész napos ülésén tudtam részt venni, az ezeken elhangzottakról készült a beszámoló.

Megnyitó ülés

A megnyitó ülés első fontos bejelentése, amely a TC ez évi tanácskozásának hangulatát alapvetően befolyásolta, hogy a DIN május végével megszünteti a TC 46 titkársági teendőinek ellátását. Indoklásként szolgált, hogy a DIN 1966 óta vállalta az ezzel járó munkát és költségeket, de erre tovább nincs módja anyagi megszorítások miatt.

Verina Horsnell asszony, a TC 46 elnöke megköszönte a DIN eddigi támogatását és kiváló szervező munkáját, különösen a titkári teendőket 1993 óta végző Edith Lechnernek és munkatársainak. Elmondta, hogy az Advisory Board (Tanácsadó Bizottság) előző napi ülésén felvetették a TC 46 átalakításának – egyszerűsítésének, bizonyos SC-k összevonásának – gondolatát. Arra kért választ az ISO Központi Titkárságát képviselő Sophie Cliviotól, hogy elképzelhető-e az SC-k önálló működése, ha a TC 46-nak nincs titkársága, azaz, ha egyetlen ország sem vállalja magára annak fenntartását. Clivio asszony, hivatkozva az ISO működési szabályzatára, válaszában hangsúlyozta, hogy az SC-k nem működhetnek TC nélkül, ezért ha nem találnak olyan szervezetet, amely a TC 46 titkárságának teendőit ellátja, feltehetően a Genfben működő Központi Titkárság dönt arról, hogy melyik TC-be olvasztja az eddig önálló TC 46-ot. A TC 46 tagországai körlevelet kapnak a titkárság felállítással és az átszervezéssel kapcsolatban, amelyre 2–3 hónapos válaszadási határidő áll rendelkezésükre. A válaszok tartalma dönti majd el a TC 46 sorsát, valamint azt, hogy a 2001-ben tartandó éves ülés megrendezésére mikor és hol kerül sor.

A jelenlegi szervezet:

- WG 2 Coding of country names and related entities (Országnév kódok)
- SC 2 Conversion of written languages (Írott nyelvek konverziója)

- SC 3 Terminology of information and documentation (Információs és dokumentációs terminológia)
- SC 4 Computer applications in information and documentation (Számítógépes alkalmazások az információ és dokumentáció terén)
- SC 8 Statistics and performance evaluation (Statiztika és teljesítmény értékelés)
- SC 9 Presentation, identification, and description of documents (Dokumentumok megjelenítése, azonosítása és leírása)
- SC 10 Physical keeping of documents (Dokumentumok fizikai állapotának megőrzése)
- SC 11 Archives/records management (Feljegyzések/rekordok kezelése)

Az SC-ken belül az egyes szabványok kidolgozását munkacsoportok (Working Group) végzik. Több területet átfogó téma esetében az ISO-n belül közös műszaki bizottságok vagy munkacsoportok dolgoznak (Joint Technical Committee = JTC, Joint Working Group = JWG), együttműködve az Európai Bizottság és a különböző nemzetközi szervezetek* képviselőivel, szabványosítási szakértőivel. Az azonosító számrendszereket és a folyamatos gondozást, fejlesztést igénylő szabványokat nyilvántartó testületek és karbantartó ügynökségek kezelik (Registration authorities, Maintenance agencies).

A megnyitó ülésen az SC-k elnökei és titkárai közül néhányan rövid beszámolót tartottak az elmúlt évben végzett munkáról. Az SC 9 tevékenységéről és az SC 9 tervezett átszervezéséről Jane Thacker titkár beszélt. (Lásd az SC 9 üléséről szóló fejezetben.)

A megnyitó ülésen elhangzott előadások közül említést érdemel Albert Simondsé, amely a következő címen hangzott el: *The digital world and the ongoing development of ISBN (A digitális világ és az ISBN továbbfejlesztése)*. Albert Simonds az Egyesült Államok ISBN Ügynökségét képviselte, s előterjesztésében a

---

* az ISO TC 46-hoz kapcsolódó szervezetek:

<i>CIDOC</i>	<i>International Documentation Committee, International Council of Museums</i>
<i>CISAC</i>	<i>Confederation of Societies of Authors and Composers</i>
<i>EASE</i>	<i>European Association of Science Editors</i>
<i>EC</i>	<i>European Commission</i>
<i>FID</i>	<i>International Federation for Information and Documentation</i>
<i>IAEA</i>	<i>International Atomic Energy Agency</i>
<i>ICA</i>	<i>International Council on Archives</i>
<i>ICSTI</i>	<i>International Council for Scientific and Technical Information</i>
<i>IFLA</i>	<i>International Federation of Library Associations and Institutions</i>
<i>IFSE</i>	<i>International Federation of Science Editors</i>
<i>INFOTERM</i>	<i>International Information Centre for Terminology</i>
<i>ISSN IC</i>	<i>ISSN International Centre</i>
<i>TERMNET</i>	<i>International Network for Terminology</i>
<i>UNECE</i>	<i>United Nations Economic Commission for Europe</i>
<i>UNCTAD</i>	<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>
<i>UNESCO</i>	<i>United Nations Education, Scientific and Cultural Organization</i>
<i>UPU</i>	<i>Universal Postal Union</i>
<i>WIPO</i>	<i>World Intellectual Property Organization</i>

monografikus elektronikus dokumentumok és részdokumentumok ISBN-nel való azonosítására tett javaslatot. Kiindulópontja az volt, hogy ne a formátum vagy a terjesztés (hozzáférés) módja határozza meg, hogy milyen dokumentumok számára utaljanak ki ISBN-t, hanem az, hogy monografikusak-e, és ha igen, kapjanak ISBN-t. Ugyanazon monografikus dokumentumnak valamennyi digitális formátuma (új kiadása) kapjon új ISBN-t.

A dokumentummal kapcsolatos adatokat (metaadatok) a kiadónak (közreadónak) kell megadnia, de azt, hogy melyek legyenek ezek az adatok a különböző formátumban megjelentetett dokumentumok esetében, a Nemzetközi ISBN Ügynökségnek és az EDItEUR International szervezetnek közösen kell meghatároznia.

Az ISBN-nel kapcsolatos teendőket csak a kiadó és az ügynökség láthatja el, a terjesztőnek ehhez nincs joga.

Mínt hogy az interneten publikáló kis kiadók száma robbanásszerűen nő, az US ISBN Agency bátorítani kívánja a kis kiadókat az ISBN használatára anélkül, hogy ez többletkiadást jelentene.

Kifejtette, hogy a digitális formátumból kívánságra előállított könyvek (print on demand publications) közül melyek számára kell új ISBN-t kiutalni.

Szükségesnek tartja a szöveges művek azonosító kódjának (ISTC) ISO szabványként való kidolgozását és bevezetését, erre javaslatot dolgozott ki, amelyet az SC 9-hez beterjesztett. (Lásd még az SC 9 üléséről szóló beszámolóban.)

Javasolta, hogy a Nemzetközi ISBN Ügynökség foglalkozzon az ISBN 13 karakteres verziójának 2005 januárjától történő bevezetésével, aminek előnyét a számtartományok tetemes növelésében látják. Addig a megfelelő előkészítő munkákat el lehet végezni. Ez a javaslat elhangzott az International ISBN Panel Meeting-en 1999 októberében, és továbbra is napirenden kívánja tartani.

Albert Simmonds az elmondottakat vitaanyagként terjesztette elő, amely alkalmas lehet a továbbgondolásra, és előmozdíthatja a további munkákat az elektronikus dokumentumok azonosítása terén.

Ugyancsak a megnyitó ülésen kapott szót Nicholas Crofts, az ICOM (International Council of Museums = Múzeumok Nemzetközi Tanácsa) CIDOC Dokumentációs Szabványosítási Bizottság elnöke, aki a röviden ismertette a múzeumok számára kidolgozott elektronikus dokumentációs modellt: *CIDOC object-oriented Conceptual Reference Model*.*

---

* Az erről elhozott anyagot átadtam a Könyvtártudományi Szakkönyvtárnak.

**Az SC 9 (9. Albizottság, Információ és Dokumentáció –
Dokumentumok megjelenítése, azonosítása és leírása)
2000. május 10-ei ülése**
(Elnök: Christine Deschamps, Titkár: Jane Thacker)

1. Tagság és kapcsolatok

Jane Thacker ismertette, hogy az SC 9-nek jelenleg 22 teljes jogú, szavazattal bíró tagja (tagországa) van, 15 ország megfigyelő státusú, és 16 nemzetközi szervezettel áll munkakapcsolatban. A titkárság javasolja, hogy az SC 9 létesítsen kapcsolatot a Kiadók Nemzetközi Egyesületével (IPA = International Publishers' Association) és a Nemzetközi DOI Alapítvánnyal (International Digital Object Identifier Foundation). A Nemzetközi Információs Terminológiai Központ (INFOTERM = International Information Centre for Terminology) viszont maga jelezte, hogy kapcsolatot kíván létesíteni az SC 9-cel.

URL-ek: IPA <<http://www.ipa-uite.org>>

DOI <<http://www.doi.org>>

INFOTERM <<http://www.infoterm.or.at>>

2. Szabványok jegyzéke

Az SC 9 fennállása alatt 28 szabványt dolgozott ki és jelentetett meg. A jegyzéket lásd függelékben. A csillaggal jelölt nemzetközi szabványok magyar szabványként is megjelentek.

A múlt évi ülésen az ISO 2146-ot, a Directories of libraries = Könyvtárak cím-jegyzéke szabvány további gondozását az SC 9 az SC 4 hatáskörébe utalta.

3. Munkaprogram

3.1.

ISO DIS 3901 Information and documentation – International Standard Recording Code (ISRC) = Információ és dokumentáció – **Hangfelvételek nemzetközi azonosító kódja**

Az 1986-os szabvány revíziója során elkészült javaslatot 2000 februárjában küldték szét szavazásra, július 24-ei határidővel.

Az ISRC Regisztrációs Szervezete az International Federation of the Phonographic Industry (Hangfelvétel Gyártók Nemzetközi Szövetsége). Az ISO 3901 alkalmazásáról való tudnivalókat és a gyakran felmerülő kérdésekkel kapcsolatos információkat az IFPI Web lapján lehet megtekinteni:

URL: <http://www.ifpi.org/online/isrc_intro.html>

3.2.

ISO CD 5966 Information and documentation – Guidelines for the presentation of technical reports = Információ és dokumentáció – **Útmutató a műszaki jelentések megjelenítéséhez**

Az 1982-es szabvány revíziója. A szavazási határidő 1999. július 6-án zárult. 9 tagország elfogadóan szavazott, 4 tartózkodott, 9-en nem küldtek szavazatot.

Christine Hasemann (Németország) azt javasolta, hogy a tervezetet vonják vissza az ISO-tól, és tegyék közzé ajánlásként a Web-en ingyenesen, így azok, akik követni akarják az előírásokat, hozzá fognak férni.

3.3.

ISO/DTR 11015, Web database of abbreviations of bibliographic terms = **Bibliográfiai kifejezések rövidítésének Web adatbázisa**

A bibliográfiai kifejezések rövidítése jegyzékének összeállítását először 1977-ben határozták el. Tervezet formájában 1989-ben bocsátották közre a DIS 832 (Bibliographic description and references – Rules for abbreviation of bibliographic terms = Bibliográfiai leírás és hivatkozás – Bibliográfiai kifejezések rövidítésének szabályai) részeként. Ezt követően nem jelent meg többé. 1997-ben az SC 9 úgy határozott, hogy az Orosz Állami Könyvtár által összeállított rövidítésjegyzéket egy Web-en elérhető adatbázisba kell konvertálni, amelynek gazdája a svéd LIBRIS rendszer lesz. A projekt befejezésének határidejét 2000 decemberében szabták meg. A projekt vezetője, Sten Hedberg úr (University Library, Uppsala) az SC 9-hez eljuttatott jelentésében rámutatott arra, hogy a projekt határidőre történő kivitelezését műszaki nehézségek akadályozzák, nevezetesen gondot jelent a karakterek konverziója. Eredetileg úgy tervezték, hogy a LIBRIS belső karakterkészlete UNICODE lesz. Egyelőre azonban még nem dőlt el, hogy mikor és honnan szerzik be hozzá a megfelelő böngészővel rendelkező Web keresőt, amellyel a teljes UNICODE karakterkészletet felhasználóbarát módon lehet megjeleníteni. Így a határidőt legnagyobb sajnálatukra nem tudják tartani. Gondot jelent még a jegyzék folyamatos karbantartása is az ISO-n belül, nem beszélve az ISO Központi Titkárságának copyright szabályairól.

Az ülésen jelenlévők javaslata szerint célszerű az adatbázist az IFLA Katalizálási Bizottságának átadni, és felkérni őket annak további gondozására és hasznosítására. Ha a projekt nem tartozik tovább az ISO kezelésébe, azaz a Központi Titkárság hozzájárul a megoldáshoz, nincsenek a copyrighttal kapcsolatban kikötéseik. Az IFLA UBCIM Titkárság vezetője támogatni fogja ezt az ajánlást.

3.4.

ISO DIS 15706 Information and documentation – International Standard Audiovisual Number (ISAN) = Információ és dokumentáció – **Audiovizuális művek nemzetközi azonosító száma**

Az ISAN projekten dolgozó munkacsoport három ülést tartott az elmúlt évben. Legutóbbi döntésük értelmében az azonosítót hexadecimális formában javasolják

bevezetni, hogy a későbbiekben el lehessen kerülni az újra-programozást. Előkészítik a nyelvi verzió azonosító alkalmazását. A Nemzetközi ISAN Ügynökséget mint az ISAN Regisztrációs Szervezetét három nemzetközi szervezet, a FIAPF, az AGICOA és a CISAC konzorciuma alkotja majd. (Fédération internationale des associations de producteurs de films = Filmgyártó Egyesületek Nemzetközi Szövetsége, Association de gestion internationale collective des oeuvres audiovisuelles, Confédération internationale des sociétés d'auteurs et de compositeurs).

További információk az ISAN projektről az SC 9/WG 1 Web lapján található.

URL: <<http://www.nlc-bnc.ca/iso/tc46sc9/wg1.htm>>

3.5.

ISO DIS 15707 Information and documentation – International Standard Musical Work Code (ISWC) = **Zeneművek nemzetközi azonosító kódja**

Az ISWC munkacsoport az elmúlt évben elkészítette a javaslat szövegét, és hozzászólásra, szavazásra közzétette, melynek határideje 2000. július.

Ugyanakkor javasolta, hogy a CISAC-ot fogadják el az ISWC Regisztrációs Hatóságaként mint Nemzetközi ISWC Ügynökséget.

További információk az ISAN projektről az SC 9 Web lapján található.

URL: <<http://www.nlc-bnc.ca/iso/tc46sc9/iswc.htm>>

4. Szabványok rendszeres felülvizsgálata

4.1.

Az előírt 5 évenkénti felülvizsgálat a következőkre terjedt ki 1999-ben: ISO 832, ISO 10444

4.1.1.

ISO 832–1994 Information and documentation – Bibliographic description and references – Rules for the abbreviation of bibliographic terms = Információ és dokumentáció – Bibliográfiai leírás és hivatkozások – **A bibliográfiai kifejezések rövidítésének szabályai**

16 szervezet küldött be szavazatot, ezek közül 5 vezette be az ISO 832-t, 12 jóváhagyta a szabványt, 2 módosításokkal hagyta jóvá, 1 tartózkodott. Mindössze két szervezet mutatott hajlandóságot arra, hogy részt vegyen a revíziós munkában. A szavazás eredményeként a szabvány újabb 5 évre hatályban marad.

4.1.2.

ISO 10444–1994 Information and documentation – International standard technical report number (ISRN) = Információ és dokumentáció – **Műszaki jelentések nemzetközi szabványos azonosító száma**

15 szervezet küldött be szavazatot, közülük 6 módosítás nélkül bevezette a szabványt, 10 szervezet jóváhagyó szavazatot küldött, 2 javasolt módosítást, 3 tartózkodott. Négy szervezet vállalná a revíziós munkát, amennyiben szükség van rá. A szavazás eredményeként a szabvány újabb 5 évre hatályban marad.

4.2.

A szabványok rendszeres felülvizsgálatára vonatkozó eljárás

A tagoknak figyelembe kell venniük, hogy ha egy szabványt az első öt éves periódusban megerősítettek, a másodikban FDIS-ként kezelik. Ha mint ilyen újabb 5 évre szavazataikkal jóváhagyják, ISO szabvány marad. Ha azonban a szavazás eredménytelen, a szabványt vissza kell vonni.

5. Munkatervi pontok

5.1.

International Standard Textual Work Code (ISTC) = **Szöveges művek nemzetközi azonosító kódja**

1996-ban a CISAC javaslatára az SC 9 munkacsoportot állított fel az ISWC kidolgozására, amely eredetileg minden szellemi tulajdonhoz köthető műre kiterjedt volna. Az 1997-es ülésen azonban megegyezés született arról, hogy az ISWC 15707 projekt kizárólag a zeneművekkel foglalkozik, és a szöveges és/vagy vizuális művekre később kerül sor. A munka folytatását Albert Simmonds javasolta az ülés során, és vállalta egy ad hoc munkacsoport vezetését. Egyelőre várják a munkában résztvevő önkéntes jelentkezőket. Jelentkeztem a munkacsoportba, ennek feltétele az MSZT jóváhagyása.

5.2.

ISO 2108–1992 International Standard Book Numbering (ISBN) = **Könyvek nemzetközi azonosító számozása (ISBN)**

1999 októberében az amerikai BASIC (Book and Serial Industry Communications Committee) (Könyveket és Időszaki kiadványokat Gyártók Tanácskozó Bizottsága) javaslatot terjesztett elő az ISBN Advisory Panel (ISBN Tanácsadó Testület) ülésén arra, hogy növeljék 13 jegyűre a jelenleg 10 jegyű ISBN-t 2006. január 1-jére. Ezúton az ISBN rendszer kapacitása oly mértékben növekedne, hogy le lehetne fedni az új terjesztési formákat.

Az ISBN Tanácsadó Testület komolyan fontolóra veszi a javaslatot, s ha a módszert elfogadja a számartományok növelésére, hivatalosan fogja kérni az ISO 2108 revízióját.

6. Javaslat az SC 9 feladatkörének és nevének módosítására

Az SC 9 írásos előterjesztésben tett javaslatot arra, hogy az albizottság a jövőben kizárólag az információforrások azonosítóival foglalkozzék. Neve legyen: *Identifiers for information and documentation = Információ és dokumentációs azonosítók*, tevékenységi köre pedig: *Standard code and numbering systems for the identification of documents and other information items in any formats = Szab-*

ványos kód- és számrendszerek bármilyen formában megjelenő dokumentumok és más információs egységek azonosítására.

A javaslat indoklásaként a következőket fogalmazták meg:

- a korábbi könyvtári szabványok iránt nincs érdeklődés, a felmerülő igényeket (például: különböző dokumentumok bibliográfiai leírási szabályai) a könyvtárak nemzetközi szervezetei jobban tudják kezelni;
- a dokumentumok megjelentetésének szabályozása nem annyira az ISO feladata, inkább a kiadói szervezeteké.

A jelenlévők véleménye szerint valóban fontos az azonosító számok és kódok szabványosítása, de túlzottnak tartják, hogy minden létező, a könyvtárak által is kezelt egységet valamilyen kód vagy szám azonosítson. Attól tartanak, hogy a sok azonosító alkalmazása előbb-utóbb zűrzavarhoz vezet. Minthogy az egész TC 4 további önálló működése megkérdőjeleződik, az SC-ké is bizonytalan. A svéd álláspont szerint igenis fontosak a könyvtári és bibliográfiai munkában a szabványok, főleg azok ingyenes hozzáférhetővé tétele a Web-en. Sajnálatosnak tartanak, ha az SC 9 csak az azonosítókkal foglalkozna. Megkérdőjelezi azt is, hogy a számítógépesítéssel külön SC foglalkozzon (SC 4), amikor egyik SC sem kerülheti ki, hogy számítógépes megoldásokban gondolkodjon. Tisztázni kell tehát az egész TC 46 feladatát, és újra át kell gondolni az ellátandó területeket.

A kérdés megoldása: *a TC 46 és az albizottságok feladatkörére a TC 46 Advisory Board-ja javaslatot dolgoz ki, amelyet szétküldenek a tagországok között véleményezésre, szavazásra.*

7. Az SC 9 Berlinben, 2000. május 10-én tartott munkakülésén megfogalmazott és elfogadott határozati javaslatok:

7.1. Kapcsolat

Az SC 9 kéri a titkárságot, hogy létesítsen munkakapcsolatot az IPA-val és a DOI Foundation-nel

7.2. Név és tevékenységi kör

Az SC 9 utasítja a titkárságot és az elnököt, vegyék fontolóra a 2000. május 31-éig beérkezett javaslatok és kommentárok alapján jövőbeni elnevezését és tevékenységi körét, összefüggésben a TC 46 jövőbeni átszervezésével, és jelentsék az eredményeket az SC 9 tagjainak.

7.3. 11015 Projekt – Bibliográfiai kifejezések rövidítése

Az SC 9 egyetért a projekt visszavonásával, tartalmát további hasznosításra és fejlesztésre az IFLA-nak ajánlja fel.

7.4. Elismerés Sten Hedbergnek

Az SC 9 megköszöni a 11015 projekt vezetőjének, Sten Hedbergnek (Svédország) mindazt a sok és nehéz munkát, amelyet a projekttel kapcsolatban elvégzett.

7.5. 5966 Projekt, Útmutató a műszaki jelentések megjelenítéséhez

Az SC 9 egyetért a projekt visszavonásával, és kéri a titkárságot, hogy kezdeményezze az ISO 5966:1982 visszavonását. Miután ez megtörtént, ajánlja fel a CD 5966 tartalmát az European Association of Science Editors-nak (Tudományos Szerkesztők Európai Egyesülete) további hasznosításra.

7.6. Elismerés Christine Hasemannak

Az SC 9 megköszöni a CD 5966 munkavezetőjének, Christine Hasemannak (Németország) mindazt a sok és nehéz munkát, amelyet a projekttel kapcsolatban elvégzett.

7.7. Következő ülés

Az SC 9 következő ülésére a TC 46 Plenáris ülésének hetében, 2001-ben kerül sor.

7.8. Elismerés a DIN-nek

Az SC 9 őszinte elismerését fejezi ki a Német Szabványosítási Intézetnek (Deutsches Institut für Normung = DIN) és munkatársainak a munkaülés kiváló megszervezéséért, a körülmények biztosításáért és a vendégszeretetért.

Berke Barnabásné

Függelék: Az ISO TC 46 SC 9 által megjelentetett szabványok

(A *-gal jelöltek megjelentek magyar szabványként is)

ISO 4:1997	Information and documentation – Rules for the abbreviation of title words and titles of publications*
ISO 8:1977	Documentation – Presentation of periodicals
ISO 18:1981	Documentation – Contents list of periodicals
ISO 214:1976	Documentation – Abstracts for publications and documentation
ISO 215:1986	Documentation – Presentation of contributions to periodicals and other serials

ISO 690:1987	Documentation – Bibliographic references – Content, form and structure*
ISO 690-2:1997	Information and documentation – Bibliographic references – Part 2: Electronic documents or parts thereof
ISO 832:1994	Information and documentation – Bibliographic description and references – Rules for the abbreviation of bibliographic terms*
ISO 999:1996	Information and documentation – Guidelines for the content, organisation and presentation of indexes
ISO 1086:1991	Information and documentation – Title leaves of books*
ISO 2108:1992	Information and documentation – International standard book numbering (ISBN)*
ISO 2145:1978	Documentation – Numbering of divisions and subdivisions in written documents
ISO 2384:1977	Documentation – Presentation of translations
ISO 2788–1986	Documentation – Guidelines for the establishment and development of monolingual thesauri
ISO 3297:1998	Information and Documentation – International standard serial number (ISSN)*
ISO 3901:1986	Documentation – International standard recording code (ISRC)
ISO 5122:1979	Documentation – Abstract sheets in serial publications
ISO 5123:1984	Documentation – Headers for microfiche of monographs and serials
ISO 5963:1985	Documentation – Methods for examining documents, determining their subjects, and selecting indexing terms
ISO 5964:1985	Documentation – Guidelines for the establishment and development of multilingual thesauri
ISO 5966:1982	Documentation – Presentation of scientific and technical reports
ISO 6357:1985	Documentation – Spine titles on books and other publications
ISO 7144:1986	Documentation – Presentation of theses and similar documents
ISO 7154:1983	Documentation – Bibliographic filing principles
ISO 7220:1996	Information and documentation – Presentation of catalogues of standards
ISO/TR 8393:1985	Documentation – ISO bibliographic filing rules (International Standard Bibliographic Filing Rules) – Exemplification of Bibliographic filing principles in a model set of rules
ISO 10324:1997	Information and documentation – Holdings statements – Summary level
ISO 10444:1994	Information and documentation – International standard technical report number (ISRN)
ISO 10957:1993	Information and documentation – International standard music number (ISMN)*

Hozzáférés a XXI. században, avagy megelőzhető-e a könyvtári anyagok (további) károsodása?

(Esettanulmányok károkról
és a megelőző állományvédelem néhány aktuális
módszeréről)

Mihez kell hozzáférni, mikor?

A könyvtáraknak az összegyűjtött könyvek, folyóiratok, napilapok, más nyomtatványok, kéziratok, fényképek, filmek, mágneses hang- és képrögzítések, valamint digitális dokumentumok nagy mennyiségeit kell a használók számára hozzáférhetővé tenniük.

Állományvédelem és hozzáférés két, egymással szorosan összefüggő, egymást feltételező fogalom. Az állományvédelemnek célja és funkciója, hogy lehetővé tegye azt, hogy az *összes információ*, amit egy dokumentum vagy a dokumentumok nagyobb csoportja (a gyűjtemény) hordoz, hozzáférhető legyen a mindenkori jelen kutatói számára. Az összes információhoz való hozzáférés követelménye azt is jelenti, hogy minden dokumentumnak legalább *egy példánya* meg kell, hogy őrizze az *eredeti megjelenés anyagi és készítési jellemzőit is*, és arról is tudni kell, *hol található* ez az egy eredeti példány. Mivel az olvasók és kutatók igényeit a jövőben is ki kell elégíteni, az állományvédelemnek arról is gondoskodnia kell, hogy a *jelenbeli használat ne okozzon információvesztést*, tehát hogy a jövőbeli használók is a lehető maximális mennyiségű információhoz juthassanak. Ugyanakkor az információkhoz való hozzáférésnek egyik sarkalatos feltétele, hogy az állományvédelem mindig megtalálja azokat a módszereket és eszközöket, amelyekkel a hozzáférés – az információhordozó anyagok, információrögzítési és visszakeresési módok, valamint a körülmények és igények állandó változásai mellett is – biztosítható.

A károsodások – a hozzáférés – az állományvédelem

Az információtartalommal rendelkező hordozókat a papírtól a tintákon keresztül a könyvkötések elemeiig éppúgy, mint az audiovizuális vagy digitális dokumentumok mágneses jeleit a károsodás, pusztulás, eltűnés állandó veszélye fenyegeti.

A II. világháború utáni időszakról kezdve a tudományos könyvtárak állománya használatának és igénybevételének állandó, nagyfokú növekedése tapasztalható. *A használat gyakoriságának növekedése* önmagában is, de a *szakszerűtlen táro-*

1. kép. Védő tároló eszközök nélkül a kötés nélküli könyvek fizikai károkat szenvednek

lással és a *gondatlan használat*tal együtt még inkább, a dokumentumok gyors és nagy mértékű fizikai károsodásához vezet. (1. kép)

Ehhez járulnak az egyes könyvtári *anyagok összetételéből* és a *külső környezeti hatásokból* eredő negatív tényezők, amelyek együttesen jelentősen növelik az anyagok károsodásának sebességét. Az utóbbi 150 évben keletkezett könyvek és más papírhordozón levő dokumentumok tíz- és százmillióit veszélyeztetni világszerte a savasság és a törékennyé válás. Ugyanakkor az újabb hordozókon lévő dokumentumok, mint a fényképek, filmek, mágneses audio és videoszalagok gyakran még érzékenyebbek a fényre, az optimálisnál magasabb hőmérsékletre vagy a nedvességre. A digitális forradalom a szoftver és a hardver elavulásának új kockázatait hozta, ami a digitális információk hozzáférhetőségének elvesztésével járhat jó esetben egy-két évtizeden, rosszabb esetben öt-tíz éven belül.

Mindennek, valamint a bárhol és bármikor bekövetkezhető *elemi csapásoknak* a következménye, hogy egyes gyűjteményeknek nagy része kerülhet komoly veszélybe. A képek és hangok, tehát a nem-szöveges információk rögzítésére használt első anyagok – mint a cellulóz-nitrát vagy a viasz valamint ebben a században az audio- és videoszalagok – a jövő könyvtárosai és kutatói számára még nehezebb döntésekkel fognak járni az állományvédelem és a hozzáférhetőség szempontjából, mint amilyeneket a savas papír jelentett ebben a században.

A könyvtári állományokat alkotó sokféle anyag védelme, konzerválása sokféle, *speciális szakértelmet* igényel, valamint az ilyen anyagok *nagy mennyisége* olyan, korábban nem létező problémákat vet fel, amelyek nem oldhatók meg a hagyományos módon, az egyedi darabok kezelésével. Az anyagok sokfélesége azzal jár, hogy azokhoz nem lehet uniformizált módszerekkel közelíteni. Nincsenek

szabványosított megoldások: új stratégiákat kell kialakítani, és további kutatásokat kell végezni ahhoz, hogy a legjobb eljárásokat megtalálják.

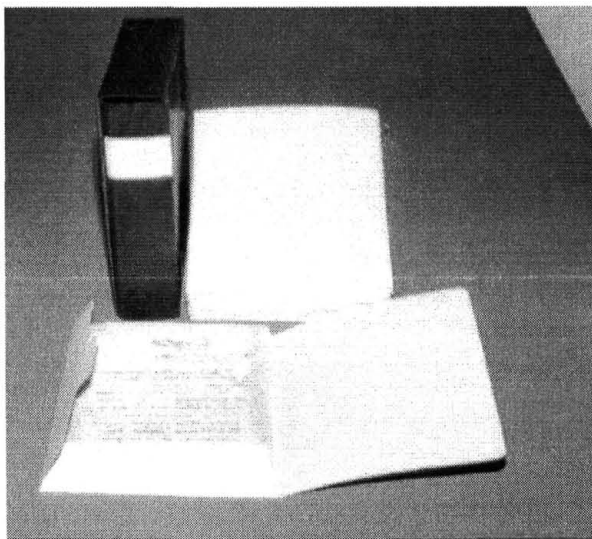
A károsodások a szellemi örökség jelentős részénél okozzák már most is, és a jövőben fokozódó mértékben fogják okozni a hozzáférhetőség csökkenését, ha csak nem kezdődnek nagyobb léptékű *megelőzési programok* a hatékonyabb megőrzésre és ezáltal az információkhoz való minél teljesebb hozzáférés hosszú távú biztosítására.

A megelőzés területei és módszerei

A megelőzési program általánosságban azt jelenti, hogy összehangolt módon, minden eszközt felhasználnak annak elősegítésére, hogy a dokumentumok elvárható élettartamának egészét hasznosítani lehessen, vagyis hogy a dokumentumokat – az esetleg korlátozott mértékű – használat számára alkalmas állapotban tartsák.

Az általános megelőző intézkedések a következő területekre terjednek ki:

- a *klíma* (a levegő hőmérsékletének és relatív nedvességtartalmának) szabályozása az állomány tárolásának, használatának és kiállításának tereiben;
- *védelmet biztosító raktári körülmények* (a megfelelő klíma mellett a levegőszennyezés távoltartása, a fényerősség és az UV-sugárzás minimalizálása, a helyiség és az állomány tisztán – lehetőleg pormentesen – tartása, tűz, víz és behatolás elleni védelem, ill. riasztás);
- *az állomány egységeinek biztonságos, a használatot sérülésmentesen lehetővé tevő elhelyezése* a polcokon, szekrényekben, fiókokban; a sérülékeny vagy már sérült dokumentumok vagy azok csomóinak elhelyezése az adott dokumentumnak leginkább megfelelő, időálló és a beléjük helyezett anyagot nem károsító anyagokból készült tároló eszközben, ami lehet kötés, pallium, boríték, poliészter tasak, doboz, tok, téka, paszpartu és ezek kombinációja is (2. kép);

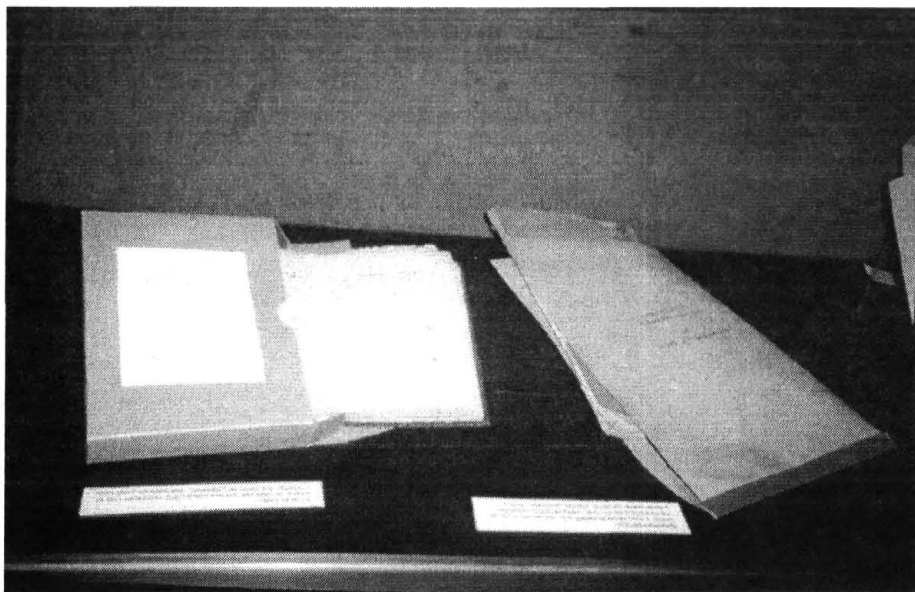

2. kép. Példa a megfelelő tárolásra: kéziratlapok kisebb csomói (restaurálás után) dossziékba, a dossziék dobozba kerültek

- a fizikai sérülések elkerülése érdekében az állomány szakszerű, *károsodást nem okozó kezelése* az olvasói kiszolgálás, szállítás, használat, kiállítás stb. során;
- a törékeny papírú könyvek, újságok és más – gyakran rajzos, képes – dokumentumok eredeti példányai *használatának korlátozása*; mikrofilmezéssel tartós másolat (3. kép), a hozzáférés kiterjesztése érdekében pedig – szükség esetén – a mikrofilmről *digitalizált másolat* készítése (4. kép);
- *tömeges semlegesítés* a savas, de még nem törékeny papírok esetében;
- *időálló anyagok és tartós használatot lehetővé tevő technológiák* alkalmazása a dokumentumok előállítása és védelme (pl. kötése, restaurálása) során (1986 és 1996 között a Magyarországon megjelent könyveknél a savas papír aránya 98,5%-ról 15%-ra csökkent);
- *terv* készítése és felkészülés *elemi csapások* (elsősorban tűz és víz) megelőzésére és bekövetkezés esetén a mentés és a helyreállítás teendőire;
- különböző formákban – mint pl. tanfolyamok elméleti és gyakorlati tananyaggal, bemutatók, videofilmek, látogatások kötetes és restauráló műhelyekben, kiállítások – a könyvtárban dolgozók és az olvasók *képzése, oktatása és nevelése* az állományvédelem szükségességének és módszereinek megismerésére és az egyéni felelősségtudat kialakítására.

Erre a célra – a meglévő magyar tananyagok mellett – jól felhasználhatók:

- a *British Library*-n belül működő National Preservation Office (Országos Állományvédelmi Hivatal) által készített és terjesztett segédanyagok,

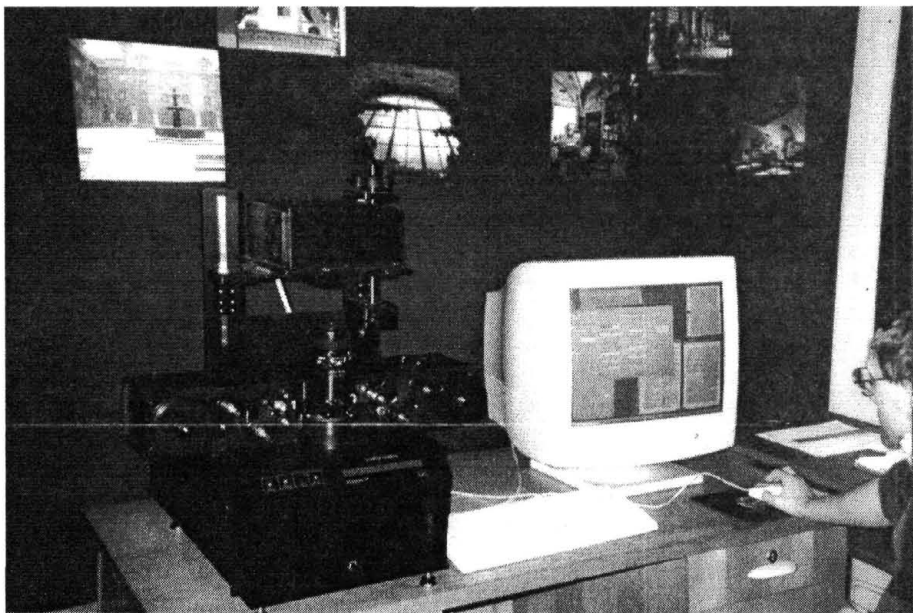

3. kép. Törékeny papírú könyv használatának korlátozása az OSZK-ban: igény esetén a könyvről készült mikrofilmet lehet olvasni. Az eredeti dobozba kerül, és nem forgalmazható.

- = pl. egyes *kiadványok* (állományvédelmi irányelvek; a könyvtári és levéltári anyagok másolása a védelem szempontjából; a könyvtár biztonságának tervezése és a bűncselekmények megelőzése),
- = meglepő rajzú és formájú (sajt, bacon, lekváros kenyér, zeller) *könyvjelzők*, amelyek felhívják a figyelmet a használatból eredő gyakori károsító hatásokra – zsíros és egyéb szennyezések, vágások, szakadások, nedvesség, hő, a könyv gerincének és nyílásainak feszülése – és ezek megelőzésre;
- az *ECPA* (European Commission on Preservation and Access: Európai Állományvédelmi és Hozzáférési Bizottság) honlapján látható *virtuális kiállítás* a károsító hatásokról, mint pl. a por, a víz, a könyvkárosító penészgombák és rovarok (az *ECPA* honlapjának címe: <http://www.knaw.nl/ecpa>);
- az *Unesco* megbízásából az *IFLA* egy *CD-t* készít, amelyen az összes károsodást és megelőzésük lehetőségeit is bemutatják.

(Megelőző) állományvédelmi tevékenység és programok könyvtárakban

Az egy-egy könyvtárban vagy több könyvtárnál közösen készülő, illetve az esetleges nemzeti állományvédelmi programok kialakításakor és kivitelezésekor az alkalmazott módszereket természetesen az adott állomány(ok) nagyságától, összetételétől, korától, használatának mértékétől és módjától valamint a program céljától függően kell megválasztani. Ennek alátámasztására néhány példát szeretnék bemutatni.

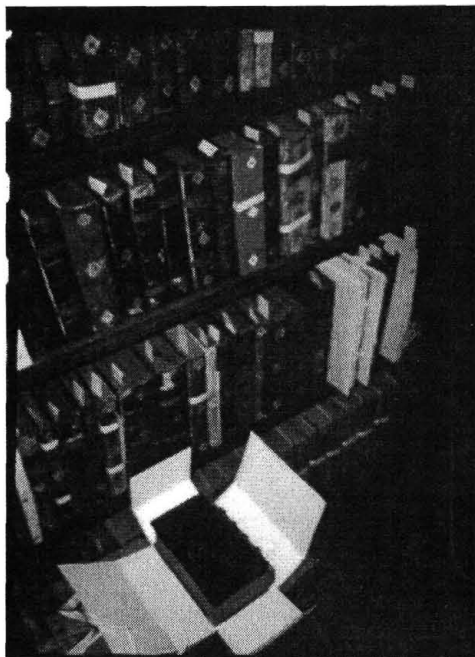
4. kép. A hírlapok mikrofilmjeit digitalizálják a cseh Nemzeti Könyvtárban (erre az OSZK-ban is folynak az előkészületek)

Egy 80–100 000 kötetes állománnyal rendelkező, magyarországi egyházi (püspöki) könyvtár állapotának néhány jellemzője:

- a könyvtár *nagyobb része 19. századi vagy korábbi* állomány, de 20. századi anyag is van; az állomány zöme könyv, de vannak kéziratok és folyóiratok is; a használat mérsékelt;
- a raktárban a polcok és a könyvek nagyon *porosak*, a bőrkötések láthatóan *kiszáradtak*;
- a *földön is tárolnak* könyveket; a zárható szekrényekben és a nyitott polcon a kötetek *rendetlenül, könyvtámaszok nélkül* vannak elhelyezve, és sok a *függőlegesen álló vastag, nagy méretű* könyv;
- sok vékony, *kötés és borítófedél nélküli*, részben már sérült, hiányos füzet van a kötött könyvek között;
- egyes ablakokon van, másokon *nincs spaletta*, sem *védőfüggöny*;
- a központi fűtés következtében valószínű, hogy a *levegő* a fűtési szezonban túlságosan *száraz*;
- a könyvtárnak az elmúlt években módja volt kötetni és néhány könyvet restauráltatni is; a restaurált könyvek azonban nincsenek biztonságban, mivel ugyanazon *rossz elhelyezésbe kerülnek vissza*.

A további károsodások megelőzése érdekében a következő javaslatokat tettem:

- szisztematikus *polc- és állománytakarítást* kellene végezni;
- az újraporosodás csökkentése érdekében az *ablakokat szigetelni* kellene;
- azokra az ablakokra, amelyeken nincs spaletta, *fehér vászonfüggönyöket* kellene felszerelni. A spalettákat és a függönyöket *használni* szükséges ott, ahol a közvetlen napsütés veszélyezteti a könyveket;
- meg kellene oldani, hogy *ne legyenek könyvek* a földön. Bármikor bekövetkezhet pl. egy fűtőtest repedés, ahonnan a kifolyó víz elsősorban a földön lévő könyveket áztatja el;
- mind a polcokon, mind a szekrényekben *rendesen, függőleges helyzetben, könyvtámasszal megtámasztva* kellene a könyveket elhelyezni. Nagy és/vagy súlyos kötetek esetében törekedni kellene a *fektetett tárolásra*, de ilyenkor két kötetnél több nemigen lehet egymáson;
- a sérült kötésű és a kötés nélküli, sérülékeny köteteket vagy az egymás mellett lévő, kötés nélküli, vékonyabb kötetek csomóit *dobozokban* vagy *zárt tékában* kellene elhelyezni. A portalanítással egyidejűleg fel lehetne mérni a szükséges tároló eszközök méretét és mennyiségét.
- az anyagi lehetőségektől függően folytatni kellene a kötetést és restauráltatást azon könyvek esetében, amelyek értéke vagy használati gyakorisága azt indokolja;
- a *fűtést* a lehető legnagyobb mértékben *mérsékelni* kellene, és – ha van mód a beszerzésre – *párologtató berendezéseket* kellene működtetni (ha és amikor a mérések elvégzése után valóban nagyon száraznak bizonyul a levegő);
- a portalanítás után el lehetne végeztetni a *bőrkötésű könyvek konzerváló kezelését*, ami tisztítást és a bőr elvesztett víz- és zsírtartalmának pótlását jelenti. Ezt csak szakképzett restaurátor által betanított emberek végezhetik.

5. kép. Megfelelően tárolt és jól karbantartott régi könyvállomány részlete a yorki székesegyház könyvtárában

Egy hasonló, bár kisebb állomány-nyal rendelkező külföldi könyvtárban – a yorki székesegyház könyvtárában – látott karbantartó és megelőző állományvédelmi tevékenység jó példa arra, hogyan lehet az ilyen jellegű állományvédelmet sikeresen megszervezni és végezni.

A könyvtárban 20 000 régi nyomtatvány van, egy teremben alul és a galérián körben, a falak melletti polcokon elhelyezve. A könyvtárhoz tartozó levéltárban kéziratokat, (pergamen) kódexeket, okleveleket, építészeti tervrajzokat és fényképészeti anyagot őriznek. A könyvek bőr és pergamen kötésűek, amelyeket rendszeresen karbantartanak. A restauráló műhelyen kívül egy külön helyiségben hetenként egyszer hat önkéntes, 52–70 év közötti, szabadidővel rendelkező és erre a munkára fizetés nélkül vállalkozó nő dolgozik. A kiválasztott személyeket betanítják és rendszeresen továbbképzik, így a jól körülhatárolt feladatokat kiválóan

hajtják végre. Ők végzik a kötések tisztítását, pasztázását, a könyveken belül a kisebb papírjavításokat, a sérült kötetek szalaggal való átkötését, kétféle doboz készítését és a dobozba rakást. (5. kép) Ketten közülük a könyvtári munkán kívül, hetenként kétszer, a levéltárba tartozó üveglemez negatívokat tisztítják.

Több külföldi *nemzeti* és más *nagy, tudományos* könyvtárnál indítottak ún. *dobozolási programokat*, amelyek keretében minden arra rászoruló állományegységet és a vékonyabb egységek csomóit – retrospektíve és kurrensen egyaránt – a megfelelő méretű és anyagú, külső cégtől beszerzett vagy a könyvtárban előállított dobozokban helyezik el.

- Az *Orosz Tudományos Akadémia Könyvtárában* a néhány évvel ezelőtti tűz után 180 000 kötet károsodott könyvet tesznek számítógéppel tervezett egyedi, méretre szabott dobozba a fertőtlenítés, tisztítás és biológiai ellenőrzés után, mivel restaurálásukra hosszabb ideig nem kerülhet sor.
- A *dán Királyi Könyvtárban* a könyvek köttetésének politikája megváltozott; ennek okait, a bekötött könyvtest és a kötés sérülésének mechanizmusát is megtanítják az illetékes könyvtárosoknak, hogy megértsék és elfogadják azt, hogy az automatikus bekötés megszűnt, és helyette sok esetben tároló dobozokat alkalmaznak. A könyveket csak meghatározott feltételek teljesülése – például ötszöri használat – esetén kötötték be. A kötésnél felszabaduló pénzből vásároltak pl. számítógéppel vezérelt dobozszabó gépet.

- A *Skót Nemzeti Könyvtárban* a régebbi újságok be vannak kötve, az újabbak nincsenek (a használati példány sem), hanem vastag szürkelemezből épített dobozokba kerülnek. A dobozok a polcokon fektetve, gerinccel kifelé vannak elhelyezve. Az olvasók az újságokat – ha még nincs róluk mikrofilm – dobozzal együtt kapják meg; a doboz úgy van kialakítva, hogy fedele olvasás és lapozás közben tartóként szolgál.

A könyvek, periodikumok és CD-k védelmére a következő megoldásokat alkalmazzák:

- 19. századi, egy-két íves füzetek téma szerinti csoportosításban be vannak kötve úgy, hogy a fejmetszés por elleni védelmére a hátsó tábla belső oldalára fejnél egy, a kötetten előre áthajtott kartoncíkot ragasztanak.
- Puhafedelű könyvekből (kötés helyett) többet is elhelyeznek mélyebb és a könyvek méreténél nagyobb dobozokban, egymásra és egymás mellé téve a könyveket; az ilyen dobozokat fektetve teszik a polcra. Ha csak egy könyv kerül egy dobozba, akkor az első metszésre állítva teszik a polcra.
- A sorozatokat egyre kevésbé kötik, ehelyett méret szerint egyedileg, de dobozkészítő géppel szabott, savmentes kartondobozokba teszik őket.
- Ha könyv és CD együtt, dobozban jelent meg, akkor azt így, együtt, a dobozban tartva raktározzák. Az önálló CD-ROM-okat külön, fém szekrényben tartják. A dobozok és más tároló eszközök a könyvtár könyvkötészetében készülnek. A dobozszabást számítógéppel vezérelt, automatikusan működő géppel végzik; a program segítségével minden szükséges egyedi méretet elő lehet állítani. Savmentes dobozkartonból a hajtogatott, szürkelemezből pedig az épített dobozokat készítik. Az utóbbiakhoz is ki lehet a szabógéppel vágni a szükséges méretű lemezdarabokat, így a dobozkészítés nagy mértékben meggyorsul. A gép ára kb. 25 millió forint.

- *Hollandiában* 1997-ben kezdődött a *Metamorfoze* névre keresztelt nemzeti program a könyvtári állományok és irodalmi gyűjtemények legsérülékenyebb, savas és törékenyvé váló részének megóvására és megőrzésére. A *Metamorfoze* program végrehajtása során az érintett 19. és 20. századi könyvek, újságok, folyóiratok és kéziratok átalakuláson (metamorfózison) mennek keresztül: az országos számítógépes rendszerben való katalogizálás után a legalább 2–300 évig fennmaradó mikrofilmmé, és talán digitális „tárggyá” is fognak változni. Ugyanakkor minden, 1840–1950 között Hollandiában megjelent vagy írt holland dokumentumból – amelyekről a mikrofilmek készülnek – egy példányt jelenlegi tárolási helyükön, eredetiben megőriznek, optimális raktári körülményeket alakítva ki számukra, és dobozba vagy erős, semleges, vízhatlan, rovarálló (Tyvek nevű polietilén anyagból készült) védőzacskóba téve őket. A savas, de még nem törékeny papírú dokumentumokat a Bookkeeper tömeges semlegesítési eljárással semlegesítetik, mielőtt a tároló zacskóban elhelyezik. Ily módon egy példány biztosan fenn fog eredeti mivoltában is maradni a leginkább veszélyeztetett 19. és 20. századi dokumentumokból is.

Egy tudományos szakkönyvtár, az *Országos Pedagógiai Könyvtár iskolai értesítő gyűjteménye* egyedülállóan gazdag, de a zömében facsiszolatos, savas papír és az eddigi mostoha körülmények következtében meglehetősen rossz állapotban

van. A gyűjtemény egészének védelmére és ugyanakkor szélesebb körű használatának lehetővé tételére kértek tőlem tanácsot. Én a következő komplex megoldást javasoltam:

- a megfelelő módon elvégzett *portalanítás*;
- a szükséges javítások után *tartós másolat* készítése *mikrofilmre*;
- az *eredeti példányok* elhelyezése megfelelő *tároló eszközökben* és *jó raktári körülmények* között; az eredeti használatát a mikrofilmezés után meg kell szüntetni;
- az elkészült mikrofilmről a *gyakran használt értesítők digitalizálása*.

Digitalizálás és állományvédelem

Sokan fűznek nagy reményeket a digitális technológiához, mint amely hozzásegít ahhoz, hogy a ritka és sérülékeny dokumentumokat jobban meg lehessen őrizni, és hozzáférhetőségüket ki lehessen terjeszteni, mivel a digitális képek igen jó minőségűek, és az elektronikus formák használata könnyebb és egyidejűleg több használó számára lehet elérhető, mint a mikrofilm. Sajnos azonban azt is tudjuk már, hogy az elektronikus adatok könnyebben tűnhetnek el vagy válhatnak alkalmatlanná az olvashatóvá történő visszaalakításra, mint az analóg módon rögzített információk. A könyvektől eltérően, a digitális adatok nem őrződnek meg hosszú ideig, ha nem frissítjük őket. Az adatok frissítése és a technológia folytonos változása miatt átvitelük az egyik – elavuló – szoftverből a másikba, valamint a visszaalakításra alkalmas új és még újabb hardver sok anyagi és szellemi ráfordítást igényel. A másik veszély az, hogy az egyik rendszerből a másikba való átvitelkor a fájlok bizonyos jellemzői majdnem mindig eltűnnek vagy megváltoznak. Ezért a *digitális dokumentumok hosszú távú fennmaradásáról és hozzáférhetőségéről a készítésükkel egyidejűleg*, az ehhez szükséges ismeretek birtokában és megfelelően kialakított infrastruktúrával lehet és *kell gondoskodni*. Mindezek miatt most még úgy oldható fel a mikrofilmen vagy digitális formában való megőrzés és hozzáférés dilemmája, hogy az információt mikrofilmen biztosan hosszú ideig meg lehet őrizni, és szükség esetén, a szélesebb körű hozzáférés érdekében, célszerű lehet a mikrofilmről digitalizált változatot is készíteni. Ezt azután a technológiai változásoknak megfelelően rendszeresen kell frissíteni és átalakítani.

Felhasznált irodalom

1. *Smith, Abby: The Future of the Past. Preservation in American Research Libraries.* Council on Library and Information Resources. 1999. április. 16 p.
2. *Mehmet, Shed: Teamwork for Preventive Conservation.* NPO Journal. 3. szám. 1999. január. 10–11. p.
3. *Kastaly Beatrix: Permanent paper and the brittle book problem in Hungary.* In: Papers of the 64th IFLA General Conference, 1998. Amsterdam. 1998. Booklet 6. 16–20. pp.
4. *Kastaly Beatrix: Újdonságok a restaurálásban és az állományvédelemben.* Konferencián és tanulmányúton szerzett tapasztalatok, 1998. Könyv, könyvtár, könyvtáros. 1998. december. 40–51. pp.

Kastaly Beatrix

Az állományvédelem szolgálatában

Könyvtárosok és állományvédelmi szakemberek együttműködése

Egy nemzetközi szemináriumon („Train the trainers címmel”) vettem részt Ausztriában, melyet a Kelet- Délkelet-Európai Intézet szervezett gyakorló állományvédelmi szakemberek, ill. restaurátor oktatók részére.

Célja a különböző ausztriai intézményekben folyó restaurálási eljárások ismertetése, bemutatása volt elméletben és gyakorlatban egyaránt, ugyanakkor lehetőség nyílt arra is, hogy a résztvevők beszámoljanak otthoni munkájukról, és átadják egymásnak pozitív, ill. negatív tapasztalataikat. A szeminárium 4 hétig tartott, melyből 2 hetet Bécsben, a többi időt pedig Grazban töltöttük el.

A Grazi Egyetem könyvtárában dr. Hans Zotter, a Különleges Gyűjtemények Osztályának vezetője és Manfred Mayer, a Restauráló Osztály vezetője részletesen tájékoztatta a szeminárium résztvevőit munkájukról, valamint arról, hogy könyvtárunkban már évek óta folyik a középkori kéziratok digitalizálása, „A Stájerországi Dokumentumörökség Digitalizálása” címmel.

Céljuk kezdetben, még a kísérletezés stádiumában az volt, hogy megvizsgálják: az ilyen jellegű projektek esetében milyen műszaki–technikai, jogi, gazdasági feltételeknek kell megfelelniük, mint például a személyzet létszáma és kiképzése, időszükséglet, költségek, technikai szükségletek, hardver- és szoftverfejlesztési igények, stb. Az így nyert tapasztalatok képezték az alapot a későbbi hasonló programok számára, amelyek iránt az érdeklődés már jóval szélesebb körű. A végrehajtás során alapvető követelmény volt a kódexek, ill. a könyvtári anyagok legmesszebbmenőkig történő megóvása. Fontos a fent említett célok megvalósítása mellett a könyvtárosok, könyvvállománnyal foglalkozó és az állományvédelmi szakemberek, restaurátorok jó kapcsolata, együttműködése. Az összefogás eredményeként 1997-ben dr. Hans Zotter irányításával, a Szövetségi Tudományos és Közlekedési Minisztérium finanszírozásával és az UNESCO Memory of the World program keretében indult be a digitalizálási projekt. Ezek a munkálatok azért váltak szükségessé, mert a Különleges Gyűjtemény igazán érdekes és változatos kódexekből áll. H. Zotter elmondása szerint a 18. században a szekularizációs folyamat következtében Steiermark szövetségi állam kolostora középkori kódexének, kézíratainak és nyomatainak nagy része a Grazi Egyetemi Könyvtár állományába került. Kultúrtörténeti jelentőségük, koruk és származásuk miatt ezt a dokumentumörökséget különösen színvonalas gondozásban, konzerválástechnikai védelemben részesítik, ugyanakkor a megőrzés mellett lehetőséget kell biztosítani a széles körben való elterjesztésére, megismertetésére is.

A programban működő 3 fős csoport modern felszerelésekkel és speciális szoftver segítségével végzi a középkori kódexek (a legrégebbi közel 1400 éves) digitali-

zálását és a CD-ROM-ra történő archiválást, tárolást. Problémát okoz, hogy a teljes körű archív anyag feldolgozása, digitalizálása a könyvtári költségvetésből nem várható el, ezért szűkítették a téma körét. Hogy milyen alapon történik a kiválasztás? Nem mindig a legszebb kódexek felvételével kezdik, előnyben részesülnek pl. a kutatás szempontjából érdekes kódexek, a legrégebbi értékes kéziratok. Méret szerint pedig a középső méretűekkel kezdtek. A tárolódobozokon mindig feltüntetik, hogy erről a kötetről már készült CD-ROM.

A digitalizálás költségeit úgy lehet csökkenteni, ha a felvett anyagot piacképesse teszik azáltal, hogy a felvételt még tovább szerkesztik, bővebb, színes információkkal látják el történészek, művészettörténészek bevonásával. Megvásárolhatóvá teszik intézmények, iskolák, magánszemélyek számára. A Különleges Gyűjtemények Osztálya egyébként ebben a témakörben meghatározott időközönként szemináriumokat rendez. Az eddig elért eredmények alapján már összegezhető volt a teljesítmény, ill. a működés minősége. Egy átlagos terjedelmű kézirat (220 oldal – 440 felvétel) digitalizálása 25 munkaórát igényel, s ez megközelítőleg a következő módon oszlik meg: 440 oldal: 8 óra, technikai–minőségi utómunkálatok: 16 óra, könyvtárosi munkálatok: 1 óra.

Kameraként egy F90S típusú NIKON tükörreflex-kamerát alkalmaznak, mely digitális hátsóegységgel (Kodak gyártmányú, melynek a felbontása 1524×1012 képpont) rendelkezik. Az adatokat első lépcsőben egy, a digitális egységbe integrált merevlemezre mentik, majd pedig 150 képet tartalmazó csomagokban viszik át egy külső számítógépre. A képfájl utólagos szerkesztésére egy további számítógép szolgál, ezt követően egy harmadik számítógép a minta-CD-k beégetésére és az archív fájlok elkészítésére. Első pillantásra három számítógép alkalmazása talán túlzottnak tűnik, ez azonban a munkálatoknak már az elején szükségesnek mutatkozott annak érdekében, hogy elkerülhetők legyenek az állásidők és üresjáratok mind a számítógép, mind pedig a személyzet vonatkozásában. A felvételeket első lépésben nem-tömörített BITMAP-fájlokként mentik le, kódexenként több archív CD-ROM-ra. Ilyen formában átlagosan 4,5 Mb adatmennyiség szükséges egy oldal tárolásához. Egy kéziratához tehát kb. 3-4 db archív CD-ROM-ra van szükség. Az archív CD-ROM-okból ezután azonnal biztonsági másolatok készülnek. Az adatokat ezután komprimálják (tömörítik), és az így nyert JPEG-fájlokat külön CD-ROM-on tárolják. Így jutunk végcélként oda, hogy digitalizált kéziratoként egyetlen CD-ROM keletkezik, amit aztán sokféle módon lehet további tudományos feldolgozásra bocsátani.

A CD-ROM-ra történő felvételkor a műtárgy sokféle sérülésnek van kitéve, ezért szükség volt egy ún. objektumkímélő kameraasztal alkalmazására, amely megfelel a megelőző állományvédelem követelményeinek. A könyvtárban használt asztalt a szeminárium egyik vezetője, Manfred Mayer fejlesztette ki és építette meg. Világosan látta, hogy digitalizálni csak meghatározott körülmények között lehetséges, célszerű a restaurátor szakemberek véleményét is meghallgatni, szükség esetén együttműködni velük.

M. Mayer a résztvevőknek bemutatta az asztalt működés közben is, és röviden vázolta a tervezéskor felállított biztonsági szempontokat: a lapozást kímélő módon kell elvégezni, az objektumot nem szabad ide-oda tologatni, forgatni. A nyitás szöge nem haladhatja meg a 140°-ot. A lapokat nem szabad üveglappal vagy más súllyal nyomni, ill. mechanikusan megterhelni. A fényterhelés UV-sugárzástól

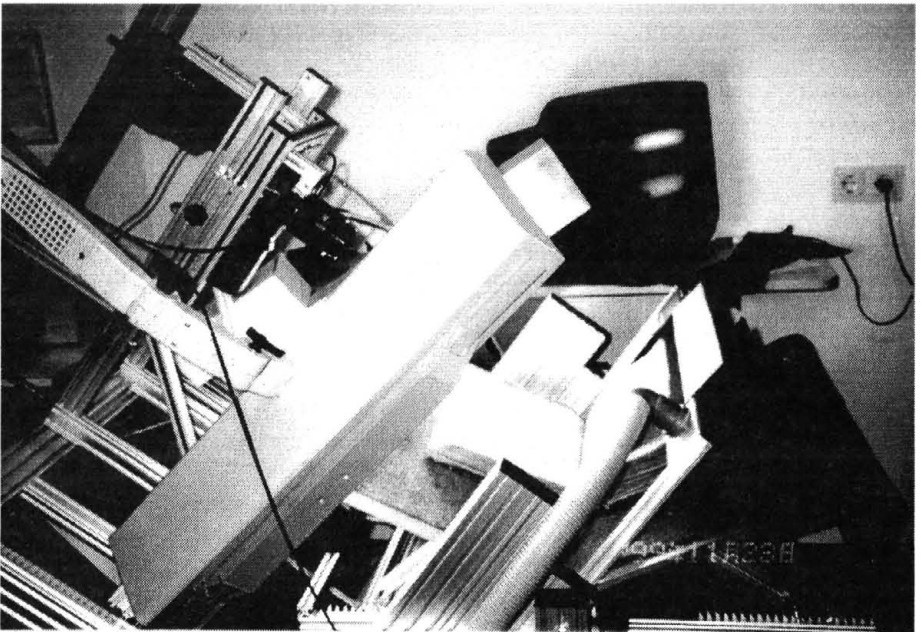
mentes legyen, max. 33 600 luxórát tehet ki, ez kb. három havi kiállítási időtartamnak felel meg 50 lux fényerősség mellett. A helyiségben biztosítani kell a megfelelő klímát: hőmérséklet: 18–25 °C, relatív páratartalom: 40–60%.

Mivel a program kezdetekor a piacon található kameraasztalok nem biztosították az objektumkímélő feldolgozást, ezért vált szükségessé a továbbfejlesztés. Figyelembe kellett venni, hogy a szorosan fűzött könyveknél nem lehet felvételt készíteni a gerincig, vagyis a fűzőcérnáig, az oldalak erőszakos feszítése pedig komoly sérüléseket okoz. Ez pedig nem engedhető meg egyetlen felhasználónak sem. A másik adott probléma az, hogy a digitalizálandó oldal gyakorlatilag sohasem teljesen sík.

A felvétel készítőjének kerülnie kellene az automatikus munkát, fontos, hogy rendelkezzen alapvető állományvédelmi ismerettel, hiszen kiemelten értékes anyaggal dolgozik.

A kameraasztal középső része mozgatható, 5 mm vastag filcborítással van ellátva, és erre fekszik rá a nyitott könyv. Ennek az ún. könyvfedelet támasztó könyvhimbának billenési szöge 0-tól 45°-ig terjedő szögben állítható, tehát a digitalizálandó oldal bármely billentési szög mellett gyakorlatilag mindig merőlegesen áll az objektív tengelyére, így a képoldal viszonylag minimális torzulással kerül felvételre. A torzulások később számítógépes úton korrigálhatók.

A lapszél rögzítését, kifeszítését vákuumos leszívókar könnyíti meg, ami egy üreges alumínium idom, sok egymás melletti furattal. A keletkező kis mértékű vákuum használatával elkerülhető, hogy a lap szélén szennyeződések keletkezzenek a pergamen vagy papír műtárgyon az ujjal történő fogdosás és az erős leszorítás következtében. Az exponálás beindítása távvezérléssel történik, így a fotósnak nem kell állandóan felállnia, csak a kamera állását szükséges időnként pontosítani. (1. fotó)

1. fotó

Összegezve a fentieket, ez a kameraállvány állítható pozicionálhatóságával, a könyvritkaságok számára kíméletes működésével teszi lehetővé a könyvek szétzedés nélküli digitalizálását. Tulajdonképpen a felvételekhez az ideális állapot némelykor a restaurálásakor következhetne be, mert adott esetben teljes lapokat lehetne digitalizálni.

2. fotó

kintésekör meggyőződhetnek arról, hogy milyen nagy hangsúlyt fektetnek a megfelelő klíma biztosítására. Szigorúan ügyelnek az állandó 17 °C-os hőmérsékletre és az 50%-os páratartalomra. A klímaberendezésük 2 filterrel működik, az egyik a port, a másik pedig a kémiai anyagokat szűri meg. A szűrőket évente cserélik, bár drágák, mégis megéri, mert így nincs problémájuk a penészgombákkal, ill. a fertőtlenítéssel sem.

Minden kötetet savmentes dobozban tárolnak. A dobozok mérete megegyezik a kódexek méretével, hogy pontosan illeszkedjenek benne. Egy év alatt 1000 doboz készül el egy személy heti egnapos munkájának eredményeképpen.

Rendkívül hasznos egy olyan adatlap kitöltése, amelyen a könyvek szerkezeti elemei vannak felsorolva. Amikor egy új kötet kerül a gyűjteménybe vagy kutatási célból kézbe veszik, akkor a sérüléseket, hiányzó lapokat stb. rögtön följegyzik. Ezeket az adatlapokat a restaurátor hetente legalább egyszer átnézi, rendszerezi a hibákat, aztán begyűjti az összes azonos hibával rendelkező kötetet, és egyszerre foglalkozik velük. Pl. egyszerre csak leszakadt gerincű könyveket javít vagy csak a kiesett lapokat helyezi vissza. Mivel ez kisebb gyűjtemény, itt a restaurátor be-

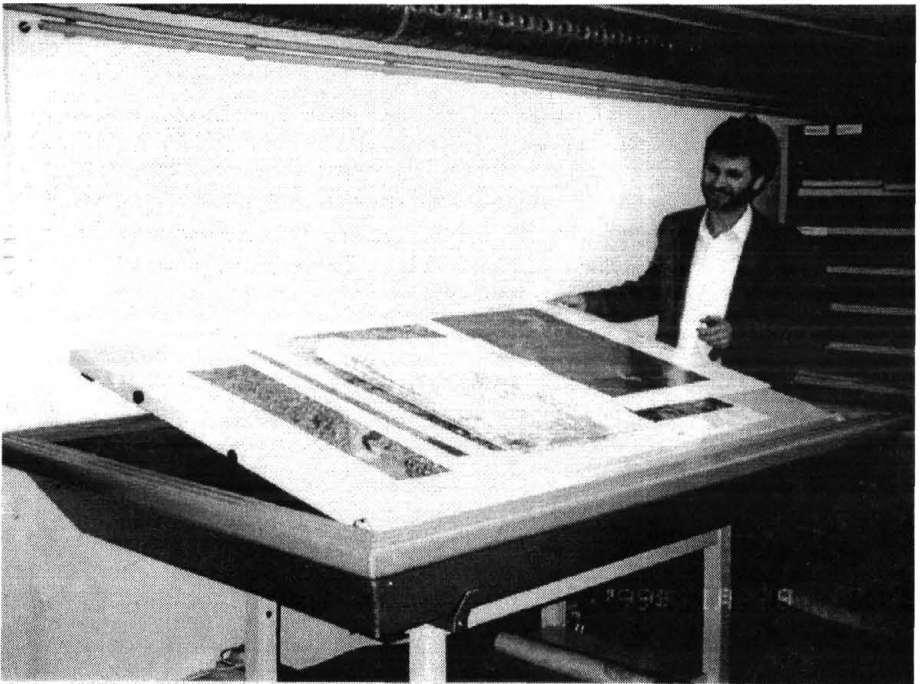
A kevésbé értékes, viszont gyakran használt egyetemi tankönyvek merev lemezre történő felvétele egyszerűbb gépeken folyik (Minolta, PS 7000), amelyeknek a felülete szintén mozgatható. A cél itt is a gyors információ-szolgáltatás, a mindenki számára elérhetőség. (2. fotó)

A számítógép használata ebben a könyvtárban is elterjedt, óriási lehetőségeket nyújt nemcsak a könyvtárosok, hanem a könyvtörténészek, kutatók számára is. Dr. H. Zotter demonstrálta, hogy a már felvett, ill. digitalizált kódexek miniatúráit, iniciáléit és az írásokat milyen sokféle szempont alapján lehet megvizsgálni és összehasonlítani. Akár nyomon követhető a kódexfestészet fejlődése, vagy segítséget nyújthat nyomtatványok azonosításában is. A már felvett betűtípusok alapján sikerült azonosítaniuk két darab töredéket, amelyekről így derült ki, hogy Gutenberg Bibliájából maradtak fenn. Mindez csak alátámasztja azt, hogy a felvett anyag milyen fontos adatbank.

A szeminárium résztvevői a Különgyűjteményi Osztály raktárának megte-

mehet a raktárba és begyűjtheti az adatlapon szereplő jelzet alapján a javítandó anyagot. Minden kézbe vett vagy újonnan bekerült könyvnek rögtön készítenek egy savmentes gyors dobozt. Kutatóknak egyébként kiadják az eredeti példányt, amennyiben még nem készült belőle fakszimile vagy mikrofilmfelvétel.

Valószínűleg sok, nagy méretű térképpel rendelkező gyűjtemény örülne annak a térképasztalnak, amely M. Mayer és restaurátor kollégája ötlete és keze nyomán készült el. A nagy méretű térképek megtekintése mindig problémát okoz, az érdeklődő emberek rámásznak, rákönyökölnek, fogdossák a műtárgyat, hogy el ne csússzon. Az asztal két részből áll: egy keretrészből és egy középen mozgatható, különböző szögekben emelhető asztalból. A külső és a középső rész között, az oldalakon árok helyezkedik el, ahová becsúsztatható a már megtekintett térkép-részlet. A térkép labilis helyzete még mágneses koronggal is rögzíthető. (3. fotó)

3. fotó

A szemináriumon sok érdekes és hasznos dolgot láttam. Azt gondolom, hogy az eredményes munkát, a jó ötletek megvalósítását nem feltétlenül mindig anyagi eszközök határozzák meg. Tapasztalhattam, hogy az állományvédelem etikus magatartást igényel a könyvtárostól és a restaurátortól egyaránt.

M. Ádám Ágnes

Könyvgyűjtési szokások a XVIII. század első negyedében Oroszországban – A. D. Mensikov könyvtára

„A cár mindig is be tudta vonni tervei megvalósításába mindazokat, akikre szüksége volt, és mindazokat, akik tetszettek neki. [...] Munkatársainak kiválasztásában sem nemzetiségi hovatartozás, sem származás nem jelentett számára akadályt. Egyedül a tehetséget és a hűséget tartotta lényegesnek. Alekszandr Mensikov, aki a száj-hagyomány szerint fánkárus volt Moszkvában, és 12 évesen találkozott a vele egyívású Péter cárral, többek között e tulajdonságainak köszönhette szédületes karrierjét, azt, hogy tábornok, tengernagy és a Római Birodalom hercege lett”. (*Mihail Heller: Az orosz birodalom története. Bp., Osiris–2000, 1996. 293–294.*)

Az utóbbi egy–másfél évtizedben az orosz könyvtártörténet konkrét bizonyítékokkal szolgált azzal kapcsolatban, hogy a cár legközvetlenebb munkatársának nemcsak élete és pályája futott párhuzamosan a cáré mellett és függött a cártól sok szempontból, hanem könyvgyűjtő tevékenysége, könyvtárának összetétele is sok hasonlóságot, párhuzamot mutat. Az alábbiakban a Mensikov-gyűjtemény bemutatására vállalkozom: felhasználva és elemezve az orosz könyvtártörténeti szakirodalomban publikált könyvjegyzékeket és hangsúlyozva a gyűjteménynek a cári könyvtárral való hasonlóságait, párhuzamait.

Alekszej Tolsztoj híres regénye, a folklórt és korabeli dokumentumokat, valamint XVII–XVIII. századi bírósági iratokat is felhasználó, 1929 és 1945 között keletkezett – és befejezetlenül maradt – *Első Péter* lapjain lebilincselő módon ábrázolja a cár mellett már gyerekkorában feltűnő, annak magánéletét és cári mivoltát, uralkodói tevékenységét közvetlen közelből végigkísérő Alekszandr Danyilovics Mensikov alakját. A Németh László fordításában magyarul 1953-ban megjelent regény egyik legjellemzőbb, a két életút párhuzamosságát alátámasztó részlete a következő: „Alekszaska Mensikov, amióta akkor éjjel befutott Péter ágyasházába, ott is maradt. Ügyes volt, szemfüles a sátánfajzat, a gondolatot is kitalálta; a fürtjei lobognak – fordul, rohan – s már teljesítette. [...] Csaknem olyan növésű, mint Péter, de vállban szélesebb, csípőben vékony. Ahol Péter van, ott van ő is. [...] Elkezd bolondozni, s meg kell szakadni; [...] Péternek könnye potyog nevében, ahogy nézi, mintha szerelmes volna Alekszaskába. Kezdetben mindenki azt hitte, a cár udvari bolondja lesz. De ő magasabbra törekedett; hisz nála kész tréfa, szójáték is; máskor azonban összedugják fejüket a tábornokok, mérnökök, elgondolkoznak, hogy csinálják ezt vagy azt, tervekbe merülnek. Péter türelmetlenségében a körme bőrét rágja, s egyszer csak Alekszaska nyúlik ki valakinek a válla mögül és sebes szóval, hogy el ne zavarják, odaszól: Így kell ezt csinálni, nincs ennél egyszerűbb. [...] S Péternek kigyúl a szeme: Igaz!” (*A. Tolsztoj: Első Péter. Bp., Európa, 1965. 108.*)

A. D. Mensikov a lexikonok tanúsága szerint 1673 és 1729 között élt, orosz politikusként és tábornagyként jegyzik tevékenységét. A felsorolt jellemzők között mindig első helyen szerepel a következő: I. Péter híve, igen közeli munkatársa volt. Hadügyi (részvétel az Északi Háború valamennyi eseményében), diplomáciai (a külföldi utak alkalmával, köztük a Nagy követjárásként elhíresült hollandiai és angliai látogatáskor a cár állandó kísérijének számított) és adminisztratív-irányító (1703-tól kormányzóként vezette az új főváros, Szentpétervár építését) feladatokat valósított meg és hajtott végre. (Bol'saa sovetskaa enciklopedia, 27. kötet. Moskva–Leningrad, BES, 1954. 158.; Akadémiai kislexikon, 2. kötet. Bp., Akadémiai K., 1990. 179.)

A történelemkönyvek még pontosabb és konkrétabb értékelése szerint az egyszerű származású, ám a cár által 1706-ban hercegi rangra emelt Mensikov az 1700-as évek első két évtizedében zajló Északi Háború idején tüntette ki magát, így nem véletlen, hogy karrierje a katonai pályán ívelt felfelé viharos gyorsasággal: a cárevics tisztiszolgájaként kezdte, bombavetőként, majd a bombavető főhadnagyaként folytatta, végül a háborút lezáró poltavai győzelem alkalmával tábornagyi rangot kapott. A cár által összeállított, a nem nemesi származású oroszok felemelkedését szolgáló Rangtáblázat valamennyi katonai fokozatát megszerezte, végül az akkori állami hierarchiában minisztériumként funkcionáló Katonai Kollégium elnöki tisztét töltötte be 1718 és 1724 között. I. Péter halála után komoly szerepet játszott a cár feleségének, Katalinnak a trónra juttatásában, ez egyben azt is jelentette, hogy a tényleges hatalom nagy része a kezében volt. A cárnő halála után azonban kegyvesztett lett, II. Péter 1727. szeptember 8-i rendelete családjával együtt Berezovba száműzte. (*Font Márta–Krausz Tamás–Niederhauser Emil–Szvák Gyula: Oroszország története. Bp., Maecenas, 1997. 245., 255–256.*) A Vasziljevskij szigeten álló, 1710 és 1716 között barokk stílusban épített palotájában (*Csathó István: Leningrád. Bp., Panoráma, 1986. 117.*) 1729-ben egy külön erre a célra kirendelt bizottság készített leltárt ingóságairól. 1973-ban a XVIII. század első negyedének oroszországi könyv- és könyvtár-történetéről szóló monográfiájában Sz. P. Luppov még nem tudott egyetlen olyan jegyzékről sem, amely Mensikov könyvtárának anyagával foglalkozna, sőt: a szerző Mensikot nem is tartotta igazi könyvgyűjtőnek, olyannak, aki a számára szükséges irodalmat rendszeresen gyűjtötte volna. Szerinte ha volt is könyvtára a hercegnek, az csak véletlenszerűen, ajándékokból, minden gyűjtés nélkül állhatott össze, annál is inkább, mert a Mensikov által vezetett Katonai Kollégium irattárában nem maradt fenn olyan hivatalos okirat, amely a herceg aláírását viselné, a könyvtörténész tehát még a herceg írni-olvasni tudásában is kételkedett. (*Luppov, S. P.: Kniga v Rossii v pervoj cetverti XVIII. veka. Leningrad, Nauka, 1973. 230.*) 1983-ban és 1988-ban aztán az orosz könyvtártörténet két olyan, levéltári kutatások során előkerült jegyzéket közölt, amelyekről feltételezte, hogy a fentebb említett száműzetés utáni leltározáskor készülhettek. A jegyzékek publikálása, elemző bemutatása lehetőséget adott a kutatás korábbi álláspontjának cáfolatára.

Sz. R. Dolgova egy olyan jegyzéket ismertetett 1983-ban (*Dolgova, S. R.: O biblioteke A. D. Mensikova = Russkie biblioteki i ih citatel'. Leningrad, Nauka, 1983. 87–98.*), amely összesen mintegy 600 kéziratos és nyomtatott térkép, valamint tervrajz, rajz és metszet leírását tartalmazta. Dolgova szerint ez az anyag a XVIII. század elsőnegyedének legnagyobb térkép- és metszetgyűjteménye. Mivel Mensikov a cárral szorosan együttműködve foglalkozott a régi várak, hidak és egyéb épületek átépí-

tésével és az új főváros arculatának tervezésével, a korszakban a cár térképgyűjteménye volt csak az övéhez hasonlítható. A párhuzamok egyértelműen kimutathatók, hiszen a cári gyűjtemény lajstromát szintén publikálta már az orosz könyvtártörténet (*Istoriceskij ocerk i obzor fondov Rukopis' novo otdela BAN. XVIII. v. Vyp. I. Dopolnenie. Karty, plany, certezi, risunki i gravury sobrania Petra I. Napisali M. N. Murzanova, V. F. Pokrovskaa, E. I. Bobrova. Moskva–Leningrad, BAN, 1961. 25–52.*), feltérképezve az azonosságokat és utalva pl. arra, hogy Mensikov térképein gyakran fellelhetők I. Péter kézíratos megjegyzései, aláírása. A Dolgova által közölt jegyzékben szárazföldi és vízi térképek egyaránt találhatóak: olyan országok ábrázolása, mint Finnország, Norvégia, Dánia, Svédország és Lengyelország; olyan városoké, mint Szentpétervár (több különböző változatban is), Riga, Harkov; olyan vizeké, mint a Kaszpi-tenger, a Ladoga-tó, a Néva, a Dnyeper, a Moskva és a Jauza folyó. A felsorolásban ezek mellett szerepelnek épület-, vár-, erődítmény- és diadalív-ábrázolások metszetei, csatatervek és címorsorozatok is. 1987-ben – újra levéltári anyagokra, főleg az időközben fellelt Mensikov-levelezésre támaszkodva – I. V. Szaverkina konkrét példákkal támasztotta alá aze gyűjteményrész kialakulását körvonalázó körülményeket. (*Saverkina, I. V.: K istorii biblioteki A. D. Mensikova = Kniga v Rossii. XVI–sередina XIX. v. Knigorasprostranenie, biblioteki, citatel'. Leningrad, BAN, 1987. 37–45.*) A példák egyike a következő: Szaverkina Mensikov titkárának egy 1722-ben kelt levelét idézi, amelyben a Kaszpi-tenger térképének Berlinből való megszerzéséről esik szó – azt pedig már a történelmi események sorából ismerjük, hogy ekkoriban zajlott az orosz-perzsa háború, melynek egyik legfontosabb eredménye, a Kaszpi-tenger nyugati partvidékének elfoglalása Mensikov katonai érdemei közé tartozott.

I. V. Szaverkina és V. A. Szomov 1988-ban egy 24 oldalas füzetkékben fellelt két részből álló lajstromot ismertetett. (*Saverkina, I. V.–Somov, V. A.: Reestr knig A. D. Mensikova = Kniga v Rossii v epohu prosvesenia. Leningrad, BAN, 1988. 145–160.*) A kézzel írt jegyzék eredetije a könyvek nagysága (folio, negyedré, nyolcadré), ezen belül nyelve szerinti csoportosításban készült. A két rész arra enged következtetni, hogy az állományt két különböző helyen, valószínűleg két szekrényben állították fel. Az egyik szekrény anyagát – összesen 176 mű 285 kötetben – az orosz nyelvű lajstrom teljes részletességgel közli: jelzi a könyv formátumát, eredeti nyelvét, kötet-számát, valamint a tartalom rövidebb-hosszabb megjelölését, leggyakrabban azonban a cím közlése nélkül. A leírásokban a szerzők neve ritkán, a kiadási hely és év pedig soha sem szerepel. A jegyzéket közlő kutatók az angol, a francia és a német nemzeti könyvtárak 1970-es és 1980-as években kiadott nyomtatott kötetkatalógusainak a felhasználásával próbálkoztak az oroszhoz viszonyítva idegen nyelvű művek beazonosításával, ez a jegyzék adatai szerint mindössze 35 mű esetében sikerült – a mennyiség a 176 munka mintegy húsz százalékát teszi ki. A másik szekrény leírása az egyes művek felsorolása nélkül összefoglalóan utal 27 német és lengyel nyelvű közepes és kisméretű füzetes kiadványra. Az orosz könyvtártörténet a Mensikov könyvtárába tartozó kötetek számát több ezerre teszi, ugyanakkor feltételezi, hogy a Vasziljevskij szigeten található palotában – kedvenc tartózkodási helyén – a herceg számára legfontosabb munkákat gyűjtötte egybe, ezért úgy gondoltam, hogy a jegyzék első részének mintegy háromszáz kötete jól jellemezheti Mensikov érdeklődését. A lajstrom alapján elkészítettem az anyag tartalom és nyelvek szerinti csoportosítását, az elemzés a következőket mutatta ki (a szakrendi és nyelvi csoportok egymásutánisága a csoportba tartozó művek számának csökkenő sorrendjében állt fel):

Tematikus csoport		A művek száma	A kötetek száma
1. Történelem		34	79
1.1.	általában	5	23
1.2.	uralkodóházak	7	7
1.3.	egyházak	2	2
1.4.	ókori	2	2
1.5.	európai	9	24
1.6.	szászok	1	1
1.7.	Franciaország	3	15
1.8.	Spanyolország	2	2
1.9.	Törökország	1	1
1.10.	életrajzok (tört.)	2	2
2. jog		15	17
2.1.	általában	8	10
2.2.	római	5	5
2.3.	egyházi	1	1
2.4.	had	1	1
3. szórakoztató irodalom		15	19
3.1.	általában	14	18
3.2.	kalendárium	1	1
4. grammatikák		8	8
4.1.	egynyelvű gramm.	2	2
4.1.1.	latin	1	1
4.1.2.	francia	1	1
4.2.	kétnyelvű gramm.	5	5
4.2.1.	latin–angol	1	1
4.2.2.	latin–ószláv	1	1
4.2.3.	német–francia	3	3
4.3.	háromnyelvű gramm.	1	1
4.3.1.	olasz–német–francia	1	1
5. politika		11	39
6. teológia		11	16
6.1.	általában	6	10
6.2.	vértanúk élete	1	1
6.3.	Biblia	4	5

Tematikus csoport		A művek száma	A kötetek száma
7. hadtudomány		10	13
7.1.	általában	6	7
7.2.	erődítés	3	4
7.3.	tüzérség	1	2
8. matematika		10	11
8.1.	általában	6	7
8.2.	aritmetika	3	3
8.3.	geometria	1	1
9. építészet, művészetek		10	11
9.1.	általában	3	3
9.2.	kertépítés	4	4
9.3.	csatornaépítés	1	1
9.4.	festészet, rajzművészet	2	3
10. földrajz		9	12
10.1.	általában	1	1
10.2.	útleírás	2	2
10.3.	országleírás	1	1
10.4.	városleírás	2	3
10.5.	térkép	3	5
11. erkölcsan		7	9
11.1.	általában	4	6
11.2.	gyermek nevelése	3	3
12. orvostudomány		6	8
12.1.	általában	2	2
12.2.	anatómia	3	5
12.3.	alkímia	1	1
13. fizika		3	4
14. mérnöki tudományok		3	3
14.1.	általában	2	2
14.2.	mechanika	1	1
15. filozófia		3	3
16. szépirodalom		3	3
16.1.	Aesopus	1	1
16.2.	Ovidius	1	1
16.3.	Fénelon	1	1

Tematikus csoport		A művek száma	A kötetek száma
17. szótárak		3	3
17.1.	kétnyelvű szótár	2	2
17.1.1.	olasz–francia	1	1
17.1.2.	francia–német	1	1
17.2.	háromnyelvű szótár	1	1
17.2.1.	latin–héber–káld	1	1
18. kereskedelem		2	2
19. akadémiai kiadványok		2	2
19.1.	Párizsi akadémia	1	1
19.2.	Szentpétervári akadémia	1	1
20. heraldika		1	1
21. logika		1	1
22. Die europäische Fama (f. i.)		1	12
23. a tartalom jelzése nélkül		6	6
Összesen		176	285

A táblázat adataiból kitűnik, hogy Mensikov gyűjteményébe – amely a kor nyugat-európai könyvgyűjtési szokásainak megfelelően enciklopédikus jellegűnek tekinthető – elsősorban történelmi, jogi és politikai művek kerültek be, ezek együttesen a vizsgált jegyzék anyagának egyharmad részét alkotják. Nem valószínű, hogy véletlenül kerültek ide, hiszen Mensikovnak a cár mellett sokat kellett foglalkoznia Oroszország Nyugat-Európához való közelítésével, ehhez pedig nem ártott ismerni az ottani történelmi folyamatokat. A katalógusban jelzett tartalmak alapján megállapítható, hogy a legtöbb államtörténeti–politikai mű a XVII. század végi, XVIII. század eleji francia történelemmel foglalkozik. Ehhez csatlakozott a földrajzon belül olyan francia városok leírása, mint Párizs vagy Versailles, utóbbinak még a kertművészetéről is szerepel külön kötet a jegyzékben. Különös azoknak a köteteknek a jelenléte, amelyekben uralkodóházak, uralkodói családfák, hercegi–grófi rangok és címek hierarchiájának leírásai találhatók, ezeknek tartalma Mensikovot nyilván az időközben megszerzett hercegi cím miatt érdekelte. A nem túl gazdag szépirodalmi rész (a cár sem gyűjtötte a szépirodalmi munkákat) egyik köteté is francia szerző művét tartalmazza, és a szórakoztató irodalom anyagának nagy része is francia nyelvű. A természettudományok közül a matematika, a fizika, a mérnöki tudományok és az orvostudomány művei szintén komoly számban voltak jelen Mensikov könyvtárában – csakúgy, mint a kor valamennyi orosz magángyűjteményében. A hadtudományi és az építészettel kapcsolatos könyvek jelentős száma leginkább a cárral azonos érdeklődési irányokat mutatja. Mindezek mellett a grammatikák és szótárak komoly száma megdönteni látszik a Mensikov műveletlenségével és írni-olvasni nem tudásával kapcsolatos véleményeket. A *Die Europäische Fama*-t a német sajtótörténetben a XVIII. század első évtizedeinek jelentős történelmi–politikai tematikájú folyóirataként tartják számon: 1702 és

1735 között összesen 360 száma jelent meg, szerkesztője Philipp Balthasar Sinold von Sütz volt. (*Kirchner, Joachim: Das deutsche Zeitschriftenwesen seine Geschichte und seine Probleme. Wiesbaden, Harrassowitz, 1958. 33.*) A 12 kötet beszerzése Mensikov számára tudatos lehetett, ugyanis a jegyzék összeállítói szerint ez a lipcsei időszaki kiadvány közölt leggyakrabban Oroszországgal kapcsolatos híreket. Érdeemes még megemlíteni, hogy a katalógusban a könyvek kötésével kapcsolatos utalások is találhatóak abban az esetben, ha ezek különösen értékesnek vagy szépnek bizonyultak: voltak ezüst kapcsokkal kivert vagy aranyos atlással borított kötések, de az ebben a gyűjteményrészben nem túl gyakori térképek is megkülönböztetett elbánást kaptak: vörös bőrtokban őrizték őket.

A művek nyelve	A művek száma	A kötetek száma
német	63	117
francia	62	111
latin	26	28
holland	2	4
olasz	2	2
angol	1	1
kétnyelvű összesen	11	11
német–francia	5	5
német–latin	2	2
latin–angol	1	2
latin–orosz	1	1
latin–ószláv	1	1
olasz–francia	1	1
háromnyelvű összesen	2	2
olasz–német–francia	1	1
latin–héber–káldeus	1	1
a nyelv jelzése nélkül	7	9
Összesen:	176	285

A nyelvek szerinti kimutatás a franciákkal kapcsolatos érdeklődés további bizonyítékait adja: a lajstromban található művek egyharmada ezen a nyelven fródot. A második harmadot a német nyelv képviseli, a harmadikban pedig a nagyobb számú latin nyelvű mű mellett képviselteti magát néhány holland is. A cári udvar Hollandia iránti rajongása ebben az időben általánosan ismert volt; nem véletlen, hogy I. Péter parancsára az orosz művek nyomtatása is itt kezdődött.

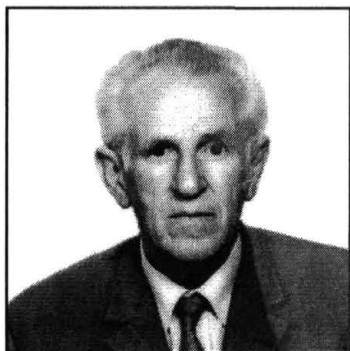
(Funke, Fritz: *Buchkunde. Ein Überblick über die Geschichte des Buches. München–London–New York–Paris, K. G. Saur, 1992. 182.*) Elenyésző a művek között az angol nyelvűek száma, és szinte teljesen hiányoznak az orosz nyelvű könyvek, bár az utóbbiakkal kapcsolatban elképzelhető, hogy Mensikov külön helyen tárolta őket, és erről 1729-ben nem készült leltár, vagy ha volt is, még nem került elő az orosz levéltárak archívumaiból.

Mivel I. Péter könyvtárának katalógusát 1978-ban már kiadták (*Biblioteka Petra I. Ukazatel'-spravocnik. Sost. E. I. Bobrova. Leningrad, BAN, 1978. 212.*), a jegyzék utalásai a cár könyvgyűjteményével való közvetlen párhuzamok kimutatására is lehetőséget biztosítanak: összesen nyolc mű tizenhárom kötetéről bizonyítható, hogy példányuk létezett I. Péter gyűjteményében is. Talán tematikájuk sem véletlen; van közöttük egy latin nyelvű anatómiai munka és annak háromkötetes holland nyelvű változata 1685-ből és 1690-ből – a cár és Mensikov ugyanis egy udvari orvost foglalkoztatott a skót származású Robert Arescine személyében (*Appleby, J. H.: Robert Arescine. Scottish Pioneer of Russian Natural History = Archives of Natural History, 1982. 10. 377–388.*); több mű tartozik a tüzéséggel-erődítéssel foglalkozó munkák közé; valamint mindketten nagyra tarthatták Samuel von Pufendorf német filozófus és jogtudós munkásságát, legalábbis a két gyűjteményben a tőle beszerzett munkák viszonylag nagy száma ezt mutatja.

Az utolsó különleges párhuzamra ismét Szaverkina 1987-es tanulmányában bukkantam. (*Saverkina, I. V.: K istorii biblioteki A. D. Mensikova = Kniga v Rossii. XVI – seredina XIX. v. Knigorasprostranenie, biblioteki, citatel'. Leningrad, BAN, 1987. 39–40.*) A kutató állítása szerint a két gyűjtő értékes és ritka könyvek megszerzése érdekében egyformán törekedett teljes gyűjtemények megvásárlására is olyannyira, hogy e törekvésükben gyakran egymás versenytársaivá váltak. Természetesen mindketten híres európai gyűjtők könyvtárára „pályáztak”. 1713-ban a cár tudomására jutott, hogy Mensikov Lengyelországban járva vételi ajánlatot tett Erős Ágost szász választófejedelem és lengyel király könyvgyűjteményére. A király azonban könyvtárát már korábban I. Péternek ígérte, áráról folyamatban voltak a tárgyalások – erre a cár Mensikopot az előkerült hercegi levéltár adatai szerint levélben figyelmeztette. Mensikov és Oroszország akkori hollandiai nagykövete, B. I. Kurakin herceg 1726-ban folytatott levelezése pedig arra utal, hogy I. Péter után Mensikov is vásárlási ajánlatot tett a híres francia pénzügyminiszter, Colbert gyűjteményére, amelyet a miniszter halála, 1683 óta még nem sikerült értékesíteni. Amíg nem sokkal korábban a cár az igen magas ár miatt lépett vissza közvetítője, a fentebb már említett skót orvos, Arescine segítségével, addig Kurakin éppen arra hívta fel Mensikov figyelmét leveleiben, hogy a könyvgyűjtemény ára csökkenőben van, könnyű lesz tehát megszerezni. Jelezte Mensikovnak: a könyvtár katalógusa olyan terjedelmes, hogy postán megküldeni lehetetlen, de felhívta a herceg figyelmét arra, hogy a gyűjtemény mintegy harmincezer kötete közül kb. kétezer a kézzel írt kódexek száma. A könyvtár megvásárlása végül nem valósult meg, Kurakin más területeken kimagasló diplomáciai kapcsolatai ezen a téren nem segítettek.

Hangodi Ágnes

Léces Károly (1929–2000)

Isten csodája, hogy nem roppant össze a terhek súlya alatt, amelyeket a sors életére és a kortársakéra szabott. Léces Károly nemzedéke a kiszámíthatatlan sorscsapásokban arra ítéltetett, hogy ők legyenek megélői és elviselői az ország első-tétült korszakának: mire felnőttek, rájuk szakadt a háború, majd a rákövetkező félelmek idején sorjázó diktatúrák tapostak rájuk; amikor pedig a zsarnokok visszalökésével enyhülni látszott a sors kíméletlen ítélete, már megöregedtek. Csak hírből ismerhették a felnőtt élet színtereit. A terhek súlyát fokozta, hogy a nemzet lélekben ké-

születlen volt a tragédiák sorozatára. Mindenkinek egyéni választ kellett adnia arra, hogyan lop magának egy kis életet a fojtogató szorításban vagy netán janicsárnak áll a hatalom mellé. A kihívást az értelmiség kettős teherrel élte át, hiszen a felelősség tudatban és erkölcsben is rájuk nehezedett.

Léces Károly választása az egyetlen út volt, amely megfelelt a mindenfajta relatív erkölcs fölött álló szigorú etikai normáknak: túlélni a korszakot emberiséggel és hagyományozni tudást, tudatot, erkölcsöt, műveltséget, tartást. Amit ő még a zalai dombok tövében kapott övétől, majd az egyetemen a még tanító legendás tudós nemzedéktől. Ez volt a legtöbb, amit tennie lehetett. Pedig Léces Károlyt nem kísérték látványos tettek. Végezte a dolgát, ahogyan természete diktálta. Nem tanult szerepet játszott, hanem önmagát adta. Így vált példaképpé sokunk számára még akkor is, ha életének igen nehéz korszakában külsőleg igen kevés jegy árulkodott arról, amilyenek láttuk. Nem volt látványos, nem volt kihívó, nem is sziporkázott, hanem a mindennapok tisztességes helytállása alakította jellemét. Mi nagyon láttuk őt. Olyan volt, mint a magas hegyek, mert a hegyek nem tehetnek arról, amilyenek; akkor is méltóságosak, ha nem írnak róluk szimfóniát.

A tanszéken, ahol a fiatal nemzedéket tanította – néhány évvel volt idősebb a hallgatóknál – szokatlan családi légkör uralkodott. Lényéből sugárzott. A hallgatókat emberként fogadta, mindenkinek ismerte bajait, vágyait, sikereit, és ott segített, ahol enyhíteni kellett a gondokon. De mindig megjelent tapintatosan és természetes egyszerűséggel, ha a segítségére szükség volt. A családiasság szülte az őszinteséget, és mindkettőből az a tolerancia fakadt, amelynek tanszékünk kivételes szigete volt. Szívesen jártak tanítani hozzánk, így kaptuk meg a tanárok javát. Ehhez az igazi egyetemi mércéhez csak néhány kisebb szak volt képes igazodni. Az őszinte családi légkör nemcsak óvott a külső világ kíméletlenségétől,

hanem támasz volt az ország eltérő részeiből ide talált, a fővárosi és egyetemi élet kezdeteit tétován átélő hallgatóknak.

A hallgatók számára természetes volt ez a légkör, és csak később tudatosodott bennük, hogy nem szokványos alma mater jutott nekik osztályrészüil. A könyvtár szak, a folyton nyitva tartó szemináriumi szoba más szakok hallgatóit is vonzotta, itt alakult a kar egyik szabad műhelye; Léces Károly nevét pedig a kar hallgató-sága emlegette tisztelettel és megbecsüléssel. Ő is ismerte más szakok hallgatóit. Ez is olyan hagyomány, amit az egyetem régen elfeledett.

Tekintélyéhez nem lett volna elég a közvetlenség. Léces Károlyt lenyűgöző műveltsége, tájékozottsága emelte azok közé az oktatók közé, akikhez a hallgatók igazodtak. Nemcsak a közvetlen tananyagban mutatkozó magabiztosságát csodálhatták, hanem a szakmai ismeretek egészét átfogó tudását. Minden gondolatmenetéből az európai humán kultúra villant fel. Úgy gondolkodott, hogy számára az európai hagyomány adta a gondolkodás és elemzés közegét. Nem volt képes nem európai módon szólni. Ez sem hivalkodva jelent meg nála, hanem természetesen, mintha másként élni, gondolkodni, következtetni, ítélni nem is lehetne. A lényéből fakadó európaiság és a rendszerezett tájékozottság váltotta ki a hallgatók tiszteletét. A legtöbb tanítvány önkéntelenül ehhez szabta a maga mércéjét, mert ilyenné kellett lennünk. Nem volt benne céltudatos pedagógia, kiszámított ráhatás, semmiféle nevelési szándék, egyszerűen megmutatta a csúcspontot: ide kellett feljutni.

Amikor elhagyta az egyetemet, élete nagyon megváltozott. Nem volt szerencsés választás, és hullámzó pályát kellett bejárnia. Még meg is alázták olyanok, akik a térdéig sem értek, és tudását fel sem tudták mérni. Léces Károly felülről, néha fanyar iróniával nézte a méltatlanok buzgalmát.

Később nyugalmat talált az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban, de inkább a múzeumban. Az iskolai értesítők feldolgozásában talált örömet, mert nem gyűjteményi dokumentumokként kezelte őket, hanem a magyar művelődéstörténet és iskolatörténet kimeríthetetlen forrásaiként. Szinte mindent tudott, ami az értesítőkben benne volt. Léces Károly életművét azzal lehet jellemezni, hogy sokkal több volt benne, mint amit a sors megjeleneni engedett. Nagy kár, hogy energiáinak egyik részét a napi küzdelmek emésztették fel. Nem volt a sors kegyeltje. Arra volt predesztinálva, hogy hagyományozzon tartást, tudást, magatartást olyan korban, amikor a helytállás lehetett a legnagyobb alkotás. Amit tudott és ahogyan vélekedett, tovább él a tanítványokban és kollégákban. Bennünk él, s majd tovább, az emberi lelkekben épül, ki tudja meddig az idők folyamában.

Horváth Tibor

III. Nemzetközi Könyvfesztivál Santo Domingo, 2000. április 27–május 7.

El futura es la lectura! Az olvasásé a jövő! – Ez a Santo Domingo-i könyvfesztivál jelmondata, mely a kiállítás helyszínén, a Plaza del Conservatorio fényűjségjain, plakátjain, a meghívókon és a könyvkiadók katalógusain egyaránt olvasható.

A Dominikai Köztársaság fővárosa egy hétig a fiesta lázában égett, amely több mint egy millió látogatójával nemzeti ünneppé, igazi népiünnepévé terebélyesedett. Emelkedett hangulatát az éppen finisébe érkezett, latin-amerikai módra zajló köztársasági elnökválasztás sem tudta lényegileg befolyásolni.

Ez a harmadik alkalommal megrendezett nemzetközi könyvünnep igazi kultúr-szenzáció, jóval több, mint a könyvek és a kiadók seregszemléje. A fesztivál állandó szervezőbizottsága programok arzenálját nyújtja a látogatóknak. A rendezvények között tudományos konferenciák, színház- és filmbemutatók, tánc- és kórusfesztivál, tárlatok, szoftverbemutatók is szerepelnek. De a főszereplők a könyvek voltak, a fesztivál szervezőinek fő célkitűzése az olvasás népszerűsítése volt.

Santo Domingo büszke arra a kulturális vezető szerepre, melyet a térségben betölt. Kormányai programjaiban hangsúlyt kap az oktatás fejlesztése, az frásztudatlanság felszámolásának kérdése.

2000-et a köztársaságban az Olvasás Évé-nek nyilvánították. A megvalósításhoz az igen szegény ország jelentős külföldi anyagi támogatásban részesül. UNESCO segítségével működtetik a Nemzeti Könyvtár égisze alatt bibliobuszos szolgáltatásaikat.

A fesztiválvárosról

A ma hárommillió lakosú metropoliszt 1496-ban alapította Don Bartolomé Colón kormányzó az Újvilág első városaként, s a 16. század végéig az amerikai civilizáció központja is maradt.

A városfallal, 15 bástyával és erődvel körülvett óvárost, a Ciudad Colonial-t a Világörökség részének nyilvánították. A 16. és 17. században emelt épületei, palotái egységes reneszánsz hatást is mutató, késő gótikus stílusú enclavéba olvadnak. Az építkezések megrendelése Nicolas de Ovando kormányzó nevéhez fűződik.

Santo Domingo kiérdemelte a „Craddle of America” elnevezést. Hogy ő Amerika valódi bölcsője, azt számos történelmi esemény bizonyítja: az Újvilág legrégebben alapított városa, az első egyetem (1538) és az első katolikus püspökség székhelye, itt épült az első katedrális (1541), az első városháza (1494) s az első királyi palota (1509). Itt került forgalomba az első amerikai pénz (1505), s elsőként kapott városi címet.

Santo Domingóban jelent meg a földrész első latin nyelvű könyve, Alejandro Geraldini püspök munkája (*Itinearivm*), és itt látott napvilágot az első térkép, Kolumbusz Kristóf vázlata a sziget északkeleti részéről (1493).

A várost és országát több nemzet is meghódította, a spanyolok, a franciák, az angolok, az etiópok, haitiak, észak-amerikaiak, míg végül 1844. február 27-én vált Dominika néven független állammá.

Francia kapcsolatok

Az országos az európai kontinenshez, elsősorban Spanyolországhoz és Franciaországhoz rendkívül szoros kulturális és szellemi kötelék fűzi.

A fesztivál díszünnepségeit Franciaország és a francia kultúra tiszteletére rendezték. Kiállítókként megjelentek a legjelentősebb francia könyvkiadók, kulturális szervezetek, könyvtárak és a francia sajtó (CELF, Gallimard, UNIPRESS, Le Bistrot Parisien, Le Robert, L'Hartmattan etc.). A két ország múltbéli és jelenlegi kapcsolatait számos tanácskozáson és konferencián vitatták meg. (Kortárs francia gondolkodók hatása a dominikai szellemi életre és szociológiára; Latin-amerikaiak Franciaországban a XX. században; Neopopulizmus Latin-Amerikában; Rasszizmus Európában.) Az események közül kiemelkedett a Camus munkásságáról szóló szeminárium és a francia irodalmi kritika hazai hatását vizsgáló tanácskozás.

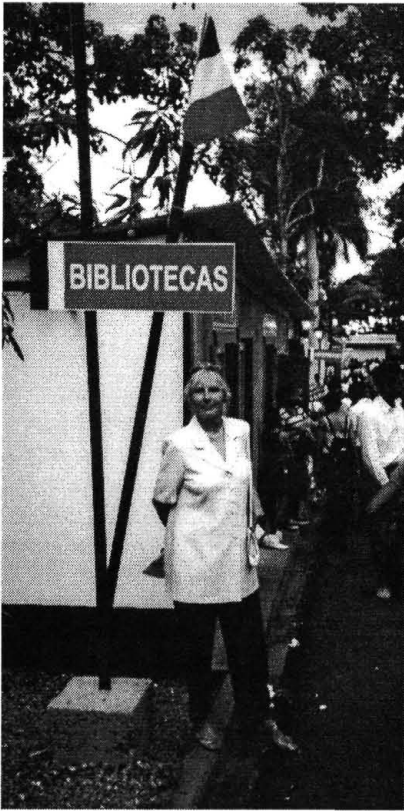
Nagy érdeklődés kísérte Henri Meschonnic, Carlos Esteban Deive, Mateo Morrison és Henry Déluy könyvpremierjeit. A Galéria de Arte Moderno kiállítást rendezett a francia szobrászművészet dominikai alkotásaiból.

A fiesta a szakkönyvek vására és bemutatója is volt, a franciák külön pavilonban prezentálták orvostudományi szakkönyvtermésük legjavát. A francia rendezvények védnöke Francoise Xavier Denaian, Franciaország dominikai nagykövete volt.

A könyvfesztivál ünnepi rendezvénye a hazai szellemi óriás, az író és polihistor, humanista gondolkodó és politikus Juan Bosch előtt tisztelgett. Ő élő legenda, a nép tisztelt atyja, a forradalmiság megtestesítője, a XX. századi latin-amerikai próza megteremtője. A kubai emigrációban és emigráció után keletkezett műveit számos nyelvre lefordították. Műveinek gyűjteményes kiadása egybeesett a fesztivál megnyitásával.

Fesztiválvendégek

A III. Nemzetközi Könyvfesztivál meghívott díszvendégeinek sorában kiemelkedő érdeklődés kísérte Mario Vargas Llosát Peruból. Új regényének, a „La fiesta del chivo”-nak a bemutatójára több ezer ember gyűlt össze. Vibráló személyisége, közvetlensége magával ragadta a közönséget. A meghívottak között volt Ana Maria Matute, kortárs spanyol elbeszélő, Luis Gusmann, argentin prózaíró és esztéta, akinek Villa c. regényét megfilmesítették; a híres Camus-kutató, Olivier Todd, a francia irodalomtörténész Lionel Richard, Jean Andouze, a párizsi asztrofizikai kutatóintézet professzora, aki 1999-ben Budapesten járt a Tudományos Világkongresszuson; Raul Perez Torrez, ismert meseíró, az Ecuadori Írószövetség elnöke; Amir

Valle Ojeda (Kuba), író, esszéista, számos irodalmi díj birtokosa és Nicolas Buenaventura Vidal író, forgatókönyv-író, játék- és dokumentumfilm-rendező.

A fesztiválharangok igazából a gyermekekért, a fiatalokért szóltak. Hihetetlenül gazdag programmal, több mint 400 rendezvényt csalogatták őket. Minden, az oktatáshoz, a kultúrához kapcsolható „áru” előállítója részt vett a programszervezésben: könyvkiadók, hardver- és szoftverelőállítók, játékgyárosok, játékházak és állami, valamint magániskolák egyaránt. Külön érdekes volt számomra, hogy 40 ifjúsági lap szerkesztősége és maga a Nemzeti Könyvtár is tevékenyen részt vett az események lebonyolításában.

Az Oktatási Minisztérium épületében egy gigantikus méretű falfestményt avattak, amelyet a gyermekek festettek. Volt folklór-színpad, és fel-felhangzott a merenge vidám, lüktető ritmusa. A több mint 600 rendezvény öt négyzetkilométer alapterületen zajlott, 611 kiállító és kiadó volt résztvevője a fiestának, 72 könyvpremiert tartottak, 32 ország képviseltette magát.

A fesztivál hangulata a nagyon barátságos, vidám dominikai népnek az optimizmusát sugározta, nagy élmény volt mindennek részese lenni.

Köszönetemet szeretném kifejezni az Állandó Szervezőbizottság valamennyi munkatársának a részletes spanyol nyelvű dokumentációért, melyet rendelkezésemre bocsátottak.

Varga Józsefné

A Kölcsey Társaság füzetei

„...a hazáért minden lehetségest tenni szent kötelesség, de tenni csak tiszta, hű keblű egyesületek által lehetséges. ...ez összetartás szelleme, mely benneteket összekötött, terjedő hatalomban kísérjen az életen keresztül.”

Az idei Ünnepi Könyvhét izmosodó megyei rendezvénysorozatban – néhány jellegtelen év után e tény már önmagában is lelkesítő – külön figyelmet érdemelt az MKE Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szervezete valamint a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár közös szervezésében megvalósult program: kerekasztal-beszélgetés a kortárs magyar irodalom és a könyvkiadás helyzetéről, továbbá az ezzel egyidejűleg megnyitott ARCANUM CD-RÖM-bemutatóval egybekötött vásár. A szervezők dicséretes szándéka, hogy tudniillik a könyvtári szolgáltatásban bizonyíthatóan egyértelművé váljon a hagyományos, illetve a mai modern ismerethordozók békés egymásmellettségének létjogosultsága, fontossága, elérte célját. A CD-kollekció tartalmaz válogatásban, színes palettán jelent meg, az elméleti kérdések felől indított s gyakorlati példákkal erőteljesen megtámogatott intellektuálisan rangos beszélgetés résztvevői (Acél Géza, Margócsy István, Mezey Katalin, Újlakyné Gazdag Judit, vezette Antall István) pedig szóltak a témakör legfontosabb jellemzőiről. A könyvtár zsúfolásig megtelt előadottermében az irodalomtörténész, a szerkesztő és a kiadó közötti véleménycserét láthatóan élénk érdeklődés kísérte, s a hallgatóság soraiban ülve, érzékelve a pezsgő egyesületi élet, az igényes szakmai munka, a szellemi nyitottság légkörét, engem is megkapott e jól sikerült rendezvény varázsa. Szimpatikusnak hatottak az olvasó, a felhasználó érdekeit szem előtt tartó megnyilatkozások, az értékálló irodalom melletti elkötelezettség, a szakmák összefogását sürgető készség. Mint anyjuunkat, mindez engem is továbbgondolásra készítetett, de a pozitívumokat taglaló, elismerő mondatok helyett (melyekre ez az alkalom méltán rászolgált) csupán egy észrevételemet rögzítem. Sajnálom, hogy a könyvtári keretben szervezett fórumon a könyvtárak mint kiadók meg sem említődtek. Pedig hát – amint ez ismert – könyvtáraink évtizedek óta működési és szakterületi irányultsággal publikálnak, s az olvasási kultúra fejlesztésében betöltött kiadványozási szerepük sem elhanyagolható. (Tanulságos e tárgyban mások, de legutóbb pl. Győri Erzsébet: A kiadók és a könyvtárak, a könyvtárak mint kiadók c. kompakt tanulmányát elolvasni – 3K, 1999. szeptember). Ugyanis ahogy tudom, a vendéglátó intézménynek is volt korábban ebbeli funkciója, jegyezhető, értékelhető produktuma. Megjegyzésem nem számonkérő, nincs kritikai éle, nem vitairatnak szánom, csupán a tények rögzítése miatt érdemes szóvá tenni a nem hivatásos kiadók láten-ciában maradt ügyét, s egyben rávilágítani észrevételelem lényegére. Arra a sajátos helyzetre, hogy amíg megyénkben a rendszerváltással egyidejűleg alakuló civil szervezetek, társaságok (Bessenyei, Kölcsey, Vasvári stb.) indulásuktól kezdve nő-vős kiadványok közreadásával jelentkeztek, addig a nyíregyházi könyvtár esetében a paradigmaváltás a kiadványozásnak ha nem is a teljes megszűntét jelentette, de

leszálló ágra kényszerítette. A tárgyilagosság megköveteli, hogy az átrendeződési folyamat alapvető okát is említsem: a könyvtár fontosabb szakmai feladatok (számítógépes adaptáció) végzésére kellett, hogy összpontosítson. A szűkebb régióban e téren beállt új helyzet egy megváltozott munkamegosztási gyakorlat eredményének is felfogható – ezzel együtt, miután e kiadványfélések nem fedik le a könyvtári profilba tartozó műfajok körét, érdemes foglalkozni a visszahonosítás gondolatával, mérlegelni a folytatás esélyeit.

A magánkiadók ügyét, az átrendeződési folyamat helyi sajátosságának néhány jellemző jegyét idetartozónak véltem megemlíteni. A bevezető, átkötő mondatok után – mivel a szűkebb hazai könyvtári kiadványok megjelenéséről most nem szólnak – következzenek elemzőbb sorok magáról a jelzett témáról.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye irodalmi hagyományokban gazdag örökséget tudhat magáénak, olyan írókat, költőket, köztük klasszikusokat, akiknek értékeremtő munkásságát megőrizni, ápolni és közkinccsé tenni kötelesség. Kölcsey Ferenc személye, életműve iránt az e tájon élő helytörténészek, irodalompártoló tollforgatók, irodalmárok részéről mindig megvolt az érdeklődés. Ha nem is nagy számban, de publikációk jelentek meg, elég csak felütni pl. a Szabolcs-Szatmári Szemle korábbi számait, már a hatvanas évek közepétől feltűnnek a költő, a politikus életrajzát, szellemi műhelyéről alkotott addigi képet kiegészítő, gazdagító tanulmányok (Csorba Sándor: A csekeiek Kölcseyről. 1966/1. – Gáspári László: Kölcsey nyelve és stílusa. 1976/2. – Fried István: Kölcsey Ferenc ismeretlen versei. 1979/4.), de a kapcsolatainak kiterjedtségét, minőségét feltáró írások is (Csorba Sándor: Kölcsey és Szemere kapcsolata, levelezésük. 1979/4. – Pajkossy Gábor: Kölcsey három levele Kossuthhoz. 1986/1.), s az évfordulókhoz kötött megemlékezéseken túl jó néhány olyan dolgozat, mely hasznos adalékkal szolgált e nagy formátumú alkotó hétköznapijainak, környezetének megismeréséhez (Molnár József: Kölcsey Ferencudvarháza. 1980/4. Szabó Sarolta: A szatmárcsekei Kölcsey-kúria leltára. 1986/1. – stb.).

A felsorolt, részben ad hoc-jellegű publikációk a számontartás szándékával nyilvánvalóan gyarapították a Kölcseyvel kapcsolatos ismeretanyagot, de az életmű irodalomelméleti -történeti aspektusú, tudományos igényű átfogóbb megközelítése, feltárása a társaság működésével indult meg a szűkebb hazában. Ettől az időponttól jegyezhető az a szellemi műhely, mely programját tudatos következetességgel hajtja végre, s melynek hozadéka nem utolsósorban színvonalas kiadványok formájában is testet ölt.

Amit a társaságról feltétlenül el kell mondani: Fehérgyarmaton – Szatmárcseke, a költő nyughelye innen karnyújtásnyira van – a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1988. szeptember 23-án itt rendezett vándorgyűléséhez kapcsolódóan került sor a Kölcsey Társaság alakuló közgyűlésére. Az irodalmi, közművelődési és társadalompolitikai jellegű egyesülés a Kölcsey-kultusz ápolását, az életmű további feltárását hirdette meg, ennek összefogására buzdított, s mindezek megvalósítása érdekében tömöríteni kívánta az elsősorban Szatmár irodalmi emlékhelyei vel, művelődéstörténetével foglalkozó szakembereket. A hosszú távra tervezett hagyományörző, ismeretterjesztő munkálkodás jegyében a konferenciák, a felolvasó ülések, kiállítások mellett nyomatékos hangsúllyal kapott szerepet a kiadványozás. A jelzett időben, évente egy-egy kötet közreadásával, a nemes elképzelések szárbaszökkenése követhető nyomon, a TÁRSASÁGI FÜZETEK rangos sorozattá érett. Bizonyítandó, hogy e kötetek a társaság alapszabályában megfogalmazott szellemiséget méltó mó-

don képviselik, és hogy a társaság céljaival összefüggő témakörök megjelenítésével valóban eleget tesznek a vállalt kötelezettségeknek, indokolt egy rövid, tételes leltárt készíteni.

A sorozat első füzeté 1988-ban jelent meg *Csorba Sándor* szerkesztésében. A kiadványhoz Kovács Sándor Iván írt a Himnusz költőjének „Nyújts feléje védő kart”... fohászos sorait mottóul választva bevezetőt. Írását mélyeséges aggodás hatja át: „*Kölcsey műveit hiába kerestük – s hiába keressük – a könyvesboltokban, nem kaphatók. ... összes versei nemcsak nem kaphatók, de huszonnyolc éve meg sem jelentek Magyarországon.*” A keserű figyelmeztetést, mely egyben tettekre buzdító ajánlás, Kölcsey és Szatmár c. alatt a vándorgyűlésen elhangzott előadások (Taxner-Tóth Ernő: Nyitott kérdések Kölcsey életrajzában. – Csorba Sándor: Kölcsey hivatali évei. – László Béla: Kölcsey országgyűlési beszédeiről. – Szabó G. Zoltán: Kölcsey és az országgyűlési ifjak. – Takács Péter: Kölcsey és a jobbágykérdés. – Lukácsy Sándor: Kölcsey Mohácsa. – Baróti Dezső: Kölcsey és a francia forradalom szimbólumai. – Masits László: Kölcsey hiteles ábrázolása) szerkesztett szöveganyaga követi. A második fejezet a MIT megyei tagozatának, míg a harmadik a társaság megalakulásának dokumentumait tartalmazza. Ez utóbbi fejezetben politikatörténeti kuriozitásának számít ma már Pozsgai Imre Otthonteremtésben veszünk részt c. itt elmondott beszédének közlése, mellyel hazánk legkeletibb régiójában, földrajzilag ezen az excentrikus székhelyen, Fehérgyarmaton az országos hatókörű társaság működését szentesítette.

A második füzet a társasági élet indításának kezdeti lépéseiről, a szakmai munkát alapozó eseményekről ad számot. Még ez sem önálló szerzőségű mű, különböző műfajú, stílusú írások gyűjteménye. *Hamar Péter* szerkesztő külön blokkba sorolta a bicentenáriumi rendezvényeken elhangzott veretes beszédeket (Kocsis Elemér – Szatmárcseke, Fekete György és Horváth Andor – Sződemeter; Angyal László és Imre László – Álmosd), melyekben Kölcseyt mint költőt és hazafit, a nemzeti haladásért küzdő reformpolitikust és a közéleti szolgálat maradandó példaképét méltatják. A következő blokk az 1990. szeptember 8-án megtartott közgyűlés dokumentumait fogja egybe, majd a középiskolások számára meghirdetett vetélkedő, „A HAZA MINDEN ELŐTT” forgatókönyvét találjuk, végül a társaság működését regisztráló informatív sajtószemle zárja a kötetet.

Vaskos kötet a harmadik, a *Kölcsey Ferenc gazdasági irataiból* című. A többségében általa fogalmazott, kézjeggyel ellátott, aláírt kéziratokból gondosan válogatott gyűjtemény kutatók számára valódi csemege, gazdag tárháza a korabeli tényeknek és adatoknak. Pl. „*Könyvtáramat 's kézírataimat, a' Hartleben Urnak tizenkét évre eladott munkáim' visszatérendő jusával együtt Kálmán Unokámra hagyom.*” a kiragadott részlet 1834. május 25-én Pozsonyban írt végrendeletéből való. A tételek felsorolása időrendi, a cím (téma, tárgy) megjelölésén túl utalást találunk arra, hogy mely közgyűjtemény őrzi (nagy részét a Petőfi Irodalmi Múzeum és a Hajdú-Bihari megyei Levéltár), illetve publikálása esetén az adott periodikára. A kötet anyagában való eligazodást, az értelmezhetőséget az összeállító–szerkesztő *Csorba Sándor* világos, rövid bevezetője, valamint magyarázó jegyzetei nagyban segítik.

Nyolc remek tanulmányt, szépirodalmi ouvre-je alapműveiből választott megkülönböztetetten fontos daraboknak a mélyreható elemzését fogja egybe a *Kölcsey-művek és műértelmezések* c. kötet. A költői lélektanát, eszme-ihlette líráját reprezentáló versek elemzése (Huszt, Himnusz, Csolnokon, Elfojtódás, Vanitatum vanitas, Zrínyi második

éneke), továbbá erkölcsstanító talentumát felmutató munkájának bemutatása (Parainesis) ebben a szerkesztett változatban mintegy fókuszálja esztétikai, poétikai értékeit, gondolatvilágának karakterisztikus jegyeit. *Hamar Péter* fontosnak tartotta, hogy a régebben kiadott vagy nehezen hozzáférhető kiadványokban megjelent, neves irodalomtörténészek által írt műbírálókat nóvummal is bővítse, s elsősorban gyakorló tanárok, de a régi irodalom kedvelői számára is hozzáférhetővé tegye.

Ami a korábban megjelent Kölcssey-monográfiákban csak per tangensem vagy csak igen hézagosan került feldolgozásra, de amely ismerettartomány az életpálya előtörténete alaposabb feltárásának nem érdektelen részét képezi, azt a *Csorba Sándor–Nyakas Miklós: A Kölcssey család genealógiája és címere* c. munkában találja meg az olvasó.

A nemzetségtudás eddigi eredményeit is figyelembe véve, családi iratok, egyházi anyakönyvek, oklevelek, kéziratok s egyéb levéltári források számbavétele eredményeképp született meg a jelzett könyv. Bemutatja a család kölcssei és milotai ágát, álmosdi alágát, helyüket a nemzetségrendben, s mindezt összefoglaló táblázatban is közölve könnyen áttekinthetővé teszi. Nyakas Miklós eszmetörténeti előzményeket, nemzetszemléleti sajátosságokat is taglaló tanulmányának hosszúra nyúló kommentálása helyett a szerző megfogalmazására hivatkozunk: „...*e jelképerejű szimbólumok képi ábrázolás formájában hordozzák a nemzetiség család, a település vagy az állam szellemiségét, történeti útjának tömör összefoglalását.*” – Felmutatja az ábrázolt címerkép valamint Kölcssey családi hagyományokban gyökerező habitusa meghatározó vonásai közötti azonosságokat, megfeleléseket. Mindkét dolgozat precíz apparátussal, mellékletekkel (ez utóbbinál színes címernyomatokkal is illusztráltan) és jegyzetekkel egészül ki. Összességében tudományos igényű, forrásértékű kötet.

Látszólag kilóg a sorból, megtöri a tematikai rendet a hatodik, *Gaál Éva Emese Vízeselek* c. verseskötete. Ha azonban felütjük a társaság alapszabályának a kiadás programjára vonatkozó néhány passzusát (pl. „*Gondozza és ösztönzi az ország és különösen Szatmár irodalmi hagyományörző tevékenységét, folytatja a korábban alapított Kölcssey-egyesületek kiadói tevékenységét*”), nyomban kitűnik, hogy nemcsak tágabban értelmezhető, de kellő alapot szolgáltat az effajta megjelentetéshez. Semmi kétség afelől tehát, hogy a versgyűjteménynek származása (Szatmár), hovartartozása és témaválasztása (magyar kisebbségi lét Romániában) címén is helye van a füzetek között. Gaál Éva Emese költészetét érzékeny intellektus, a gondolat erőteljes képi megjelenítése és világnézeti kiforrottság jellemzi. Az a tény, hogy a Himnusz költőjének szelleme mint védőernyő borul e könyvecske fölé, a szerző számára nagy megtiszteltetés, egyébként pedig okos szerkesztői lelemény; az meg, hogy az anyaország felől tágabb szemhatárig: Erdélyre látni, a fontosságát tanúsítja.

Borbély Szilárd A Vanitatum vanitas szövegvilágáról c. kötete az alaptémához való visszatérést jelenti, nem is akárhogyan. A Vanitatum vanitas egyike Kölcssey legkiemelkedőbb lírai teljesítményének, értelmezésére többen sikerrel vállalkoztak már, de ennek a sajátos életfilozófiát sugalló versnek árnyaltabb szempontsorú, mélyreható analízisét a pályaszakasz művelődéstörténeti rétegeit is felfejtő konstellációban eddig nem végezte el senki. A könyvnyi terjedelmű, példás alaposágú dolgozat, az igényes filológiai munka a szerző komplex vizsgálati módszerének eredményeként túlmutat önmagán, ráirányítja a figyelmet arra, hogy igenis lehetséges és fontos a régi magyar irodalom rejtett, elfelejtett értékeinek feltárása.

„A Wesselényi név összeesküvést, dacot, reformkort, barátságok sorát, mindenképpen történelmet idéz” – írja a nyolcadik kötet előszavában a történész-szerkesztő Takács Péter. Reformkort, szolgálatot, barátságot, mint ahogyan közös eszmét és politikai meggyőződést is, melynek szellemében küzdőtársakká váltak egyazon cél: a haza felemelése érdekében Kölcsey Ferenc és Wesselényi Miklós is. A Balítéletekről c. mű szerzője születésének 200. évfordulója kapcsán e sorozatban kiadásra került megemlékező gyűjteményes kötet dolgozatainak központi alakja Wesselényi (teljes felsorolás nélkül: Dobszay Tamás: Wesselényi és a reformellenzék a népképviselőtről és a politikai jogok kiterjesztéséről a reformkor elején. – Egyed Ákos: Wesselényi Miklós küzdelme az unióért és a jobbágyfelszabadításért 1848-ban. – Erdmann Gyula: Wesselényi Miklós politikai pere és az 1839–40. évi országgyűlés.), de a kor társadalomrajzában, eseménytörténetében, történelmi háttérben Deák, Kossuth, Vörösmarty mellett ott érezzük a „Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!” írójának személyét, magas idealizmusát, tiszta erkölcsiségét, jövőt formáló tevékenységét is. Mint ismert, az országgyűlési harcokban követként ellenzéki oldalon voltak mindketten szövetségesek, s a nemzedéki összetartozás nemes példája, ahogyan a Wesselényi-perben munkálkodott Kölcsey a barátja védelmére, felmentése ügyében. A *Wesselényi emlékülés* c. kötetben morális tanulságokat bőven találni, megint csak a szerkesztő szavaival élve „erőltetett aktualizálás nélkül is van üzenete a mai emberek számára, mai politikusok számára”.

Kölcsey erkölcsi központú eszmevilágából sarjadt lírájának talán a leihletettebb ékessége, de mindenképpen a legismertebb költeménye a Himnusz, a fohászosan szép szomorú ének, nemzeti imádságunk. Ez a gondolati remekmű a Biblia forrásvidékéig követhető vallási fogalomkincsével, a magyarság nemzettudatára utaló szókincsével, formai értékeinek gazdag tárházával a műelemzés szempontjából méltán érdemelt, érdemel megkülönböztetett figyelmet. Nem meglepő tehát a témának szentelt, a *Csorba Sándor* szerkesztette *Válogatás a XX. század Hymnus-értelmezéseiből* c. kötet megjelentetése, melyben neves irodalomtörténészek tanulmányai sorakoznak. A nívós összeállítást Kölcsey kéziratának faksimilije vezeti be, ezt követi időrendben szám szerint tizenegy különböző aspektusú tanulmány, majd a tartalmi rész lezárásaként közlésre kerül a Hymnus első nyomtatott változata, végül a témára vonatkozó bibliográfia.

A Társasági Füzetek tizedik tagja S. Varga Pál könyve: „...az ember véges állapot...” A címül választott – némileg találgatásra is okot adó – citátum értelmezésében az alcím segít: A kultúrantropológia irányváltása a felvilágosodás után – Herder és Kölcsey. A filozófiai alapvetésű téma elvontabb jellege, megközelítési módja és a szerző koncepcionális szándékának új vonásai okán nem tartozik a könnyen emészthető irodalomtörténeti munkák sorába, a kutatás eredményei azonban vajt-fülűek számára érdekesítő olvasmánnyá avatják. Lényegében arra keresi a választ, hogy a vizsgált jelenségek hogyan hatottak a kor irodalmára, hogyan jutott el Kölcsey a filozófia általános szépségétől a nemzet érdekében való politizálás vállalásáig, a „tett filozófiájáig”, valamint mennyiben módosította kultúrantropológiájának megismerése a 18–19. század fordulóján egy nagy nemzedék irodalomfelfogását – köztük Arany Jánosét.

Alapvetően topografikus szempontú a sorozat utolsó tagja, a *Kölcsey Ferenc álmosdi éve*i című. Az anyaggyűjtés, rendezés, a kötet szerkesztés minden meghatározó jegye ezt tanúsítja. A Szatmárból Biharba elszármazott Kölcsey család ottani

letelepedésének krónikája eléggé hézagos. „Kölcsey Ferenc életének első öt és fél évről semmit sem tudunk, csak valószínűsíthető, hogy jórészt Álmosdon lakott szüleiivel Sámuel nagybátyja házában.... 1796 márciusában Debrecenbe vitték tanulni” – írja Taxner-Tóth Ernő Kölcsey és a magyar világ c. munkájában. Szemere Pálnak 1833-ban küldött önéletrajzi levelében pedig ő maga írja „1810-diki őszen elhagytam Pestet,... 1812-ben vettem által jószágainkat s abban az évben egész 1814-diki tavaszig Álmosdon laktam. Verseken kívül nem csináltam semmit.” Harmar Péter szerkesztő avatott kézzel válogatta az anyagot, végezte a jelzett életrajzokhoz köthető írások, dokumentumok számbavételét. A kötet tartalmazza Kölcsey Álmosdon született verseit, pályatársainak (Kazinczy Ferenc, Döbrentei Gábor, Horváth István, Kállay Ferenc stb.) írt leveleit, valamint korábban már megjelent munkákból vett szövegrészleteket (mint pl. Csorba Sándor már említett tanulmányából az álmosdi alágról szólót.) Névumok és másodközlések szerencsésen egészítik ki egymást, újabb családi, irodalomtörténeti adalékokkal bővítik, hitelesítik, teszik életszerűbbé az eddig ismert pályaképet.

Az alig több mint évtizedes múltra visszatekintő társaság a nemzeti hagyományok ápolása terén sokrétű tevékenységet fejt ki. Elég megemlíteni pl. a *Magyar Kultúra Napját*, melyet a társadalmi, művészeti élet legjobbainak részvételével évente Szatmárcsekén rendeznek, s a társasági díj átadásával (megkapták: Melocco Miklós, Szokolay Sándor, Kányádi Sándor, Szabó István, Makovecz Imre, Csoóri Sándor) ismerik el a művelődés ügyében kifejtett önzetlen szolgálatot. Aki egyszer is hallgatta már a református templomban tartott ökumenikus istentiszteletet, elidőzött a tölgyfából faragott csónakalakú-emberarcú fejfáktól körülvevett díszsír hely előtt a temetőben, minden bizonnyal jobban megérezhette Kölcsey alkotó szellemének jelképes átsugárzását a mába.

A fentebb bemutatott sorozat ennek a társasággá szerveződött értelmiségi műhelynek az egyik produktuma. (Ugyanis egyéb kiadványokat is megjelentetnek, pl. külön kötetben kiadták a költő társadalombölcseleti remekét, a Parainesist, a tagság számára évente megküldik a Társasági Értesítőt stb.). A kötetek kövételre méltó eszméket, értékes tradíciókat felelevenítő szövegeit olvasva, kontemplatív gondolati áramlatait követve teljesebb képet kapunk a reformkori nemzedék e kivételes tehetségű alakjának munkásságáról, életpályájáról. Óhatatlan, hogy a sorozat keretein belül egy-egy potenciálisan fontos alkotásáról több esetben is szó essék, ez azonban nem jelent ismétlődést. Az olykor rokon gondolatokat tartalmazó, értékelő elemzések más-más megközelítésben hi vatkoznak, utalnak az adott műre: nem szürkítik, de gazdagítják az irodalomtörténet számára szolgáló ismeretanyagot.

A füzetek ízléses, esztétikus köntösben jelennek meg, egységes azonosító jegeket viselnek. A borítófedélen Kölcsey kőroszlopos klasszicista síremlékének ábrázolása – adekvát módon hangsúlyossá téve a tartalmi részt – méltóságot, fennkölséget, formai kiegyensúlyozottságot sugall.

Sorozatszerkesztő: Csorba Sándor. Felelős kiadó: László Béla. Fehérgyarmat, 1988–1999.

Futaky László

Megjelenik: általában 30 nap alatt.

Személyi hírek

Búcsúzunk dr. Lőrincz Líviától. Beregszászi kolléganőnk hosszú, súlyos betegség után távozott, emlékét megőrizzük.

Elhunyt Léces Károly az ELTE Könyvtártudományi Tanszék és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum volt munkatársa. Volt tanítványai és kollégái nevében búcsúzunk, emlékét kegyelettel megőrizzük.

Elnökségi hírek

Az MKE idei augusztusi vándorgyűlésének teljes programja megtalálható a honlapon: <http://www.bibl.u-szeged.hu/MKE>. Döntés született arról, hogy a 2001. évi vándorgyűlés helyszíne Nyíregyháza lesz. Az elnökség jóváhagyta dr. Ambrus Zoltán részvételét a 66. IFLA konferencián. A felmerülő költségeket (utazási, szállás) alapvetően a NKÖM vállalta. A Magyar Könyvtárügyért Alapítvány kuratóriuma megújítást igényel. Biczák Péter alelnököt delegálta az elnökség erre a feladatra. Az elnökség megküldte személyi javaslatait az idei Szinnyi-díjra és a Széchényi Ferenc-díjra. Köszönjük az MKE tagjainak, hogy a Fitz-díj kitüntetettjeinek névsorához és az MKE emlékérmek odaítélésére beküldték a javaslatokat a titkárságra, a díjak átadására a 32. Vándorgyűlésen, Esztergomban kerül sor. Finanszírozási gondok miatt elkerülhetetlennek látszik a tagdíjak emelése. Ez ügyben alternatív javaslat készült. A végleges döntést a küldöttközgyűlés hozza meg.

Mi történt a szervezetekben?

Békés Megyei Szervezet – 2000. június 21-én szakmai napot szervezett a megye nyugdíjas könyvtárosai részére. A programban szerepelt: Olvasók – szolgáltatások – könyvtárosok a Békés Megyei Könyvtárban; Látogatás a Békési Községi Házba.

Mezőgazdasági Szekció – Az agrár-felsőoktatási intézményeket érintő integráció címmel fórumot rendezett a szervezet 2000. május 30-án az OMgKDK-ban. Bevezetőt mondott dr. Miltényi Szilárdné, előadást tartott dr. Skaliczki Judit osztályvezető, (NKÖM) Az integrált könyvtárak feladatai, az ágazati irányítás szempontjából, és Zalainé dr. Kovács Éva a Szent István Egyetem Budai Területi Iroda

Kertészeti, Élelmiszertudományi és Tájépítészeti Kar Könyvtár és Levéltár igazgatója Hogyan élték meg a könyvtárak az integrációt címmel. Hozzászólások hangzottak el dr. Mastalír Ernőné, Vadászné Varnyú Anikó és Cserey Lászlóné dr. kolléganőktől.

Tolna Megyei Szervezet – a szervezet és az Illyés Gyula Megyei Könyvtár jól sikerült szakmai napot, regionális könyvtáros találkozót szervezett a német nemzetiségi olvasótáborban 2000. július 5-én Váralján. Résztevők voltak: Hargitai János országgyűlési képviselő, Elekes Eduárdné könyvtárigazgató és a budapesti, a Baranya, Bács-Kiskun, Veszprém és Tolna megyei kollégák. A házigazda Potápi Árpád országgyűlési képviselő volt. A téma a kisebbségi törvény módosítása, a kisebbségi könyvtári rendszer fejlesztése, finanszírozásának előkészítése volt.

Zempléni Könyvtárosok Szervezete – szervezésében 2000. június 5–6-án lezajlott a „Határon túli magyar könyvtárosok VI. Zempléni Nemzetközi Konferenciája”.

Helyszínei a sárospataki Városi Könyvtár, valamint a szerencsi vár és vármúzeum/könyvtár (művelődési központ) voltak. A fő témák: 1. a magyar könyvtári szaksajtó – határon innen és túl; A bemutatás kerekasztal formában történt a főszerkesztők–szerkesztők részvételével, a hazai szaklapok mellett a romániai magyar nyelvű lap mutatkozott be. 2. a magyar nyelvű könyvtári szakirodalom – határon innen és túl. Bemutatásra került Horváth Tibor–Papp István: Könyvtárosok kézikönyve, Csáky S. Piroska (Jugoszlávia): Könyvtártudomány és művelődéstörténet c. gyűjteményes kötete, a Segített a könyv, a mese? című kötet a HUNRA kiadásában, Koreny Ágnes–Csákó Beáta–Kas Nóra: Az Európai Unió, Tájékoztatási segédlet CD-ROM változata a Magyar Könyvtárosok Egyesülete–Országgyűlési Könyvtár kiadásában, valamint Tószegi Zsuzsanna: Multimédia a könyvtárban c. munkája. Korreferátum hangzott el a szerb Matica Könyvtár szakirodalmi kiadványairól.

Rövid hírek

Tisztelt Könyvtáros Kolléganők/Kollégák! Ezúton tudatjuk, hogy aki még nem kapott EU kiadványt, és szerepel a jegyzéken, annak az idei vándorgyűlésen Esztergomban tudjuk majd átadni az öt megillető példányt.

Az Olvasószolgálati Szekció tagjai (15 fő) angliai tanulmányúton vesznek részt 2000. július 20–28. között.

2000. július 1-jével Tiszaújváros Város Önkormányzatának Képviselőtestülete a Városi Könyvtárat jogutódlással megszüntette. Az új közművelődési intézmény Derkovits Művelődési Központ és Városi Könyvtár (címe: Tiszaújváros, Széchenyi u. 2. Pf.: 69. 3580), igazgatója Czikora János, az általános helyettes és a könyvtár szakmai vezetője Venyigéné Makrányi Margit.

Pályázatok

A német társegyesület által meghirdetett ösztöndíjas tanulmányútra már érkeztek jelentkezések. Kérjük, hogy aki érdekelt, mielőbb küldje be pályázatát, mert a partnerek a továbbított jelentkezések alapján állítják össze a támogatott utazási terveket.

Képzés

A Hajdú-Bihar Megyei Szervezet a múlt év novemberében indított vezetőképző tanfolyama idén áprilisban ért véget. Az előadók között üdvözölhettük Alföldiné Dán Gabriellát, Zalainé dr. Kovács Évát, Téglási Ágnes, Kenyéri Katalint, Arnold Istvánt és dr. Gellér Ferencnét. Pályázati támogatás teremtett lehetőséget egy számítógépes tanfolyam indítására is, melynek keretében szövegszerkesztéssel, internethasználattal és a multimédia kezelésével ismerkedtek az egyesület tagjai. A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtárban folyó könyvtáros asszisztensképzés résztvevőivel közös szakmai kirándulást szerveztek márciusban az OSZK-ba és a KELLO-hoz. Júniusban dr. Ambrus Zoltánt, az MKE elnökét látták vendégül a megyei szervezet tagjai.

A LICENCE könyvtáros továbbképzési hálózat 2000. június 28-án megbeszélést tartott a Műegyetem Távoktatási Központjában (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem). Az alábbi témák kerültek a fókuszba: könyvtáros továbbképzési igények bemutatása, az OSI-NLP elvárásai, a nyitott és távoktatási alrendszer stratégiái, távoktatási lehetőségek, együttműködés. A témavezetők dr. Csapó Edit és dr. Pálvölgyi Mihály voltak.

Az NKA támogatását idén is megkapták a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tematikai tanfolyamai. A tájékoztatókat a vándorgyűlés helyszínére eljuttatják a szervezők.

Lezajlott rendezvények

2000. június 20-án az OSZK-ban Internet fiesta a könyvtárakban címmel programindító rendezvényt tartottak. Előadások hangzottak el az internet magyarországi használatáról, a NKÖM fejlesztési terveiről, a Soros Alapítvány informatikai programjairól, az internetszolgáltatásokról a könyvtárakban, a könyvtári háló működéséről, az Internet fiestáról. Előadók voltak: Talyigás Judit, dr. Monok István, dr. Bakonyi Péter, dr. Tóth Elek, Nagy Miklós, Bakonyi Éva, Egyházi Tiborné dr., dr. Ambrus Zoltán, Ramháb Mária, dr. Tószegi Zsuzsanna. A tartalmas és tömör előadásoknak nagy sikere volt.

Az MKE Heves Megyei Szervezete 2000. június 20-án A kis nemzetek egyetlen lehetősége a minőség (Klebsberg Kunó), címmel minőségbiztosítási továbbképzést tartott. A helyszín Besenyőtelek, az Általános Művelődési Központ Könyvtára volt. A programban szerepelt: Köszöntő: Kalóz András, Besenyőtelek polgármestere, ezt követte dr. Skaliczki Judit, (NKÖM Könyvtári Osztály) Stratégiai terv a minőségbiztosítás bevezetésére a könyvtárakban és Zalainé dr. Kovács Éva (Könyvtári és Informatikai Szövetség) Minőségbiztosítás a könyvtárakban című előadása. A rendezvény csoporttréninggel zárult.

Nemzetközi kapcsolatok

Pályázaton nyert összegek felhasználásával idén is meghívja az egyesület a társ Egyesületek és a határon túli magyar könyvtárosok képviselőit az esztergomi vándorgyűlésre.

Társ Egyesületek, rokon szervezetek

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség május 24-én ünnepelte tízéves fennállását. Az ünnepi közgyűlést jó hangulatú jubileumi hajóút követte. Gratulálunk.

Előzetes rendezvénytár:

Magyarországon:

- VII. Országos Tanácskozás: A helyismereti gyűjtemények létrejötte a közkönyvtárakban – Jeles elődök életműve, 2000. július 26–28., Székesfehérvár, az MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezete – MKE Bibliográfiai Szekció – a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár rendezésében (<http://www.vmmk.hu/hksz>)
- Az MKE 32. Vándorgyűlése, 2000. augusztus 10–12., Esztergom
- A magyar könyvtárosok V. szakmai találkozója, 2000. augusztus 17–19. Budapest, OSZK
- A Társadalomtudományi Szekció szervezésében konferencia lesz „Szürke irodalom” elektronikus környezetben címmel 2000. november 14-én az OSZK-ban.
- Az MKE, MKE TTSz Frankofil csoport, IKSZ és a Francia Intézet közös konferenciát rendez 2000. október 5–7. Könyvtári menedzsment témában Budapesten, a Francia Intézetben
- Összefogás a könyvtárakért – Összefogás az olvasókért, 2000. október 9. Kecskemét, IKSZ–KJK
- COMPFair 2000, Budapesti Vásárközpont, 2000. október 31–november 4.
- Az MKE Műszaki Szekciója A tudomány napja címmel konferenciát rendez, 2000. november 3., Budapest
- Minőségi hét, könyvtári szakmai nap a 2000. november 6-ától kezdődő héten, IKSZ
- DAT 2000 a Magyar Adatbázis-forgalmazók X. Konferenciája, 2000. november 27–29. Budapest
- 30 éves a Műszaki Szekció, 2000. december 2., MKE MSZ, OMIKK

Külföldön:

- 2000. június 14–július 14. IGSS 2000 címmel az International Graduate Summer School nyári továbbképzéseket szervez; <http://www.dil.aber.ac.uk/IGSS/>
- 2000. június 21–23. VR (Virtual Reality) World Congress III, Adams Mark Hotel, St. Louis, MO, USA (<http://www.cyber-wizard.co.uk>)
- 2000. július 6–7. ALCTS Preconference on Metadata, Chicago, USA
- 2000. július 6–13. 2000 ALA Annual Conference, Chicago II, USA; e-mail: intl@ala.org
- 2000. augusztus 17–19. ELECTRONIC PUBLISHING IN THE THIRD MILLENNIUM, Kaliningrad/Svetlogorsk, Russia (web-site: <http://www.albertina.ru/elpub2000>).
- 2000. augusztus 13–18. Conference of International Federation of Library Associations, Jeruzsálem, Izrael
- 2000. augusztus 21–24. Managing the preservation of periodicals and newspapers, IFLA Symposium, Párizs, Franciaország

- 2000. augusztus 22-26. Collaboration – Content – Convergence: Sharing Heritage Knowledge for the New Millennium, International Committee for Documentation (CIDOC), Ottawa, Kanada (www.chin.gc.ca/cidoc)
- 2000. szeptember 11–12. International Conference on Copyright and the Cultural Industries: Economics, Law and Management, Erasmus University Rotterdam, Hollandia (e-mail: towse@fhk.eur.nl)
- 2000. szeptember 18–20. ECDL2000 – The Fourth European Conference on Research and Advanced Technology for Digital Libraries, Lisszabon, Portugália; <http://www.bn.pt/org/agenda/ecdl2000/>
- 2000. szeptember 19–23. 26. Österreichischer Bibliothekartag Produktionsfaktor Wissen, Universitätscampus Wien, Ausztria
- 2000. október 16–19. GLOBAL 2000: The Information Age: Challenges Opportunities The Second Worldwide Conference on Special Librarianship, Brighton, Egyesült Királyság (www.slaglobal2000.org)
- 2000. Október 19–22. ARLIS/ANZ: Securing our Heritage, Canberra, Ausztrália (margaret.shaw@NGA.GOV.AU)
- 2001. január 29–31. 9th International BOBCATSSS Symposium on Library and Information Science – OPEN 2001: Knowledge, Information and Democracy in the Open Society: the Role of the Library and Information Sector, Vilnius, Litvánia, (www.bobcatsss.com)

Állást keres:

Bánfi István György 2000 szeptemberétől keres könyvtáros, olvasótermi felügyelői állást, német orosz, francia, olasz nyelvismerettel, a Maryland egyetemi budapesti tagozatán végzett, telefon: 06-23-338-466. – Frecska Ildikó végzős hallgató (Eötvös József Főiskola) nem közalkalmazotti besorolással, tájékoztatói, feldolgozó 6 vagy 8 órás munkát keres, telefon: 06-28-447-631. – Kelemenné Farkas Zsuzsanna főiskolai könyvtárszakos végzettséggel, francia, orosz, eszperantó alapfokú nyelvismerettel, felhasználói szintű számítástechnikai ismeretekkel, olvasószolgálati/tájékoztató munkakörben 6 vagy 8 órás állást keres, telefon: 285-4786. – Konrád Imre ELTE egyetemi könyvtáros diplomával, német, angol, francia középfokú nyelvvizsgával, felhasználói (TINLIB, ISIS) számítástechnikai ismeretekkel 8 órás könyvtáros állást keres megállapodás szerinti munkakörben, telefon: 276-7739. – Felsőfokú könyvtári informatikus végzettséggel (OSZK), Horizon, TINLIB gyakorlattal feldolgozó, olvasószolgálati 8 órás munkát keres azonnali kezdéssel Molnár Andrea, 1089 Bp., Korányi S. u. 20. I. 13. – Alapfokú német, angol, orosz nyelvismerettel, főiskolai végzettséggel iskolai/közművelődési, olvasószolgálati/tájékoztató munkakörben keres állást Palotai Józsefné, telefon: 403-5120. – Könyvtárrendezést, magánkönyvtárak hagyatéki leltárának készítését, ill. egyéb iratok rendszerezését is vállalja könyvtáros – angol nyelvtudással és számítógépes ismeretekkel. Érdeklődni napközben: 388-8103, estefelé: 367-2409 (10-ig). E-mail: rainerandrea@hotmail.com. Rainer Andrea FSZEK III/7 könyvtár – Főiskolai könyvtárszakos végzettséggel, alapfokú orosz, francia nyelvismerettel 8 órás olvasószolgálati/iskolai könyvtáros munkakörben elhelyezkedne Takács Zsuzsanna, telefon: 23-334-892. – „Ágnes sürgős” jeligére könyvtáros asszisztens állást keres. – ELTE főiskolai diplomával, passzív angol nyelvtudással 8 órás munkát

209–1911. – A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Egyetemi Könyvtára az idén érettségizett vagy főiskolát végzett (esetleg fakultációval rendelkező) kollégákat keres olvasószolgálati munkakörbe. Közalkalmazott besorolásban, két műszakos munkarendben. A jelentkezéseket várja Katona Júlia, telefon: 217-6827, e-mail: *katona@lib.bke.hu*. – A Kiskunhalasi Városi Könyvtár keres informatikus könyvtárost felsőfokú szakirányú végzettséggel. Érdeklődni lehet: Varga-Sabján Gyulánál, telefon: (77) 423-832.

* * *

Szerkeszti: Jáki Éva
Cím: MKE titkárság, 1054 Budapest, Hold u. 6. Tel./fax: 311-8634
E-posta: *MKE@OSZK.HU*

(feldolgozó, olvasószolgálati, tájékoztató) keres hölgy, jelige: Állást keres. – Közalkalmazotti vagy köztisztviselői besorolásban, nyugdíjas könyvtáros keres 8 vagy 6 vagy 4 órás feldolgozó, szakozó munkát. Rendelkezik könyvtárosi egyetemi végzettséggel és pedagógiai diplomával, valamint WINDOWS, WORD, EXCEL, SZÍRÉN programok ismeretével. A válaszokat Megoldás jelisére kéri az MKE titkárságra.

Állást kínál:

A Budapesti Műszaki Főiskola (a Könyvűipari Műszaki Főiskola jogutódja) Doberdó úti Könyvtára (Budapest, 1034 Doberdó út 6.) 2000. szeptember 1-étől teljes munkaidőben fiatal, felsőfokú végzettségű könyvtáros munkatársat keres elsősorban számítógépes feldolgozó (Aleph integrált rendszer) és olvasószolgálati munkakörbe. Érdeklődni lehet: Óváry Istvánné könyvtárvezetőnél, telefon: 250-0333/190. – Egészségügyi könyvtár felvételre keres felsőfokú könyvtári végzettséggel, informatikai ismeretekkel rendelkező munkatársat, olvasószolgálati munkára, Szekeres Zsuzsanna könyvtárigazgató, telefon: 266-0399, fax: 266-9710. – Egyetemi könyvtár feldolgozó és/vagy kölcsönzői munkakörbe keres középfokú könyvtári végzettségű munkatársat. Keresünk fiatal, vezetői ambíciókkal rendelkező, könyv-, folyóirat-feldolgozásban jártas, valamint könyvtári módszertani feladatokkal szívesen foglalkozó diplomás munkatársakat is. Nagyon fontos, hogy a kollégák budapesti lakosok legyenek, és tárgyalási szinten tudjanak angolul, telefon: 317-5030, e-mail: cbalogh@lib.sote.hu. – Az ELTE Egyetemi Könyvtár Informatika főosztálya érettségizett munkatársat keres számítógép-üzemeltetői munkakörbe. Feladata: főleg programtelepítések, kisebb szerviz munkák. Jelentkezni – előzetes egyeztetés után – önéletrajzzal: Varga Klára (klara@lib.elte.hu) Informatika főosztály ELTE Egyetemi Könyvtár 1053 Budapest, Ferenciek tere 6. Tel.: 266-1555, Fax: 266-4634. – Az ELTE Jogi Kari Tanszéki könyvtár (jó közlekedési lehetőséggel) közép- (esetleg felső-) fokú könyvtáros végzettségű munkatársat keres. Munkakör: számítógépes katalogizálás, folyóirat-kezelés, adminisztráció stb. Jelentkezés részletes önéletrajzzal. Levélcím: Remény jelige Pf.: 701/576 1399 Budapest. – A Magyar Zenei Tanács Zenei Információs Központja 2000. október 1-jétől teljes munkaidőben foglalkoztatott, fiatal, főiskolai végzettségű, zenei érdeklődésű könyvtáros munkatársat keres. Nyelvismeret szükséges. Érdeklődni Vida Eszter könyvtárvezetőnél lehet, telefon: 317-9598 telefonszámon. – A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Egyetemi Könyvtára az idén érettségizett vagy főiskolát végzett (esetleg könyvtári fakultációval rendelkező) kollégákat keres olvasószolgálati munkakörbe. Közalkalmazotti besorolásban, kétműszakos munkarendben. Jelentkezéseket várja Katona Júlia, telefon: 217-6827, e-mail: katona@lib.bke.hu – Az ELTE Jogi Kari Könyvtára lehetőleg frissen végzett, főiskolai diplomával rendelkező jelöltek jelentkezését várja. Az állás 8 órás, kezdés: szeptember 1. Érdeklődni lehet: Jägerné Fürstner Krisztina könyvtárvezetőnél, telefon: 266-3005. – Az Általános Vállalkozási Főiskola Könyvtára számítógépes munkában jártas munkatársakat keres: egy fő felsőfokú végzettségű olvasószolgálatost, illetve egy fő szintén felsőfokú végzettségű feldolgozót, nyolcórás munkakörbe. Fizetés a közalkalmazotti bértáblázat szerint. A jelentkezéseket előzetes telefonmegbeszélés után önéletrajzzal kérem: Somoskői Jánosné, telefon:

Checkpoint®

Őrizzük meg értékeinket!

A könyvtári állományokra sajnos sokkal kevesebb pénzünk van, mint amennyit szeretnénk. Hogy a beszerzésekre fordított összegeket ne a hiányok újbóli beszerzésére, hanem új könyvek vételére fordíthassák a könyvtárak, szükség van a meglévő állományok védelmére.

A hatékony megoldást erre a problémára a rádiófrekvenciás könyvtár-védelmi rendszerek jelentik, melyek megvédik az Önök könyveit is a lopásoktól. A Checkpoint több mint három évtizedes tapasztalatával megóvja az Önök értékeit. Elegáns és megfizethető megoldásaival segíti a könyvtárak munkáját abban, hogy a beszerzésekre jutó összegekből a legnagyobb legyen a gyarapodás.

Checkpoint

**Checkpoint Systems Hungary
Kft.**

Budapest 1155

Dembinszky u. 1

Tel.: 06 1 30 50 100

Fax.: 06 1 30 50 101

www.checkpointsystems.com

